

بزرگترین کانال دهمی ها

@Dahomiiy

برای دانلود رایگان شامل: گام به گام، نمونه سوال، جزوه، فیلم آموزشی، آزمون موسسات

و...

روی اینجا کلیک کنید

برای عضویت در کانال دهمی ها

اینجا کلیک کنید:

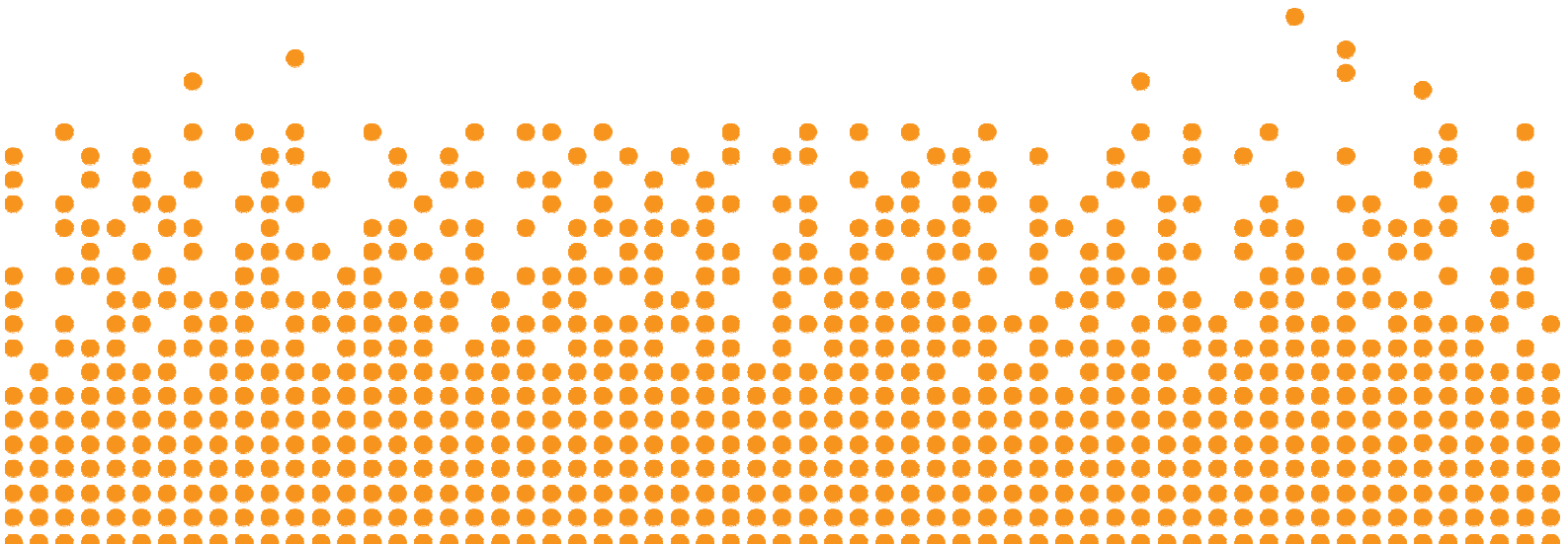
[T.me/Dahomiiy](https://t.me/Dahomiiy)

گزینہ دو

مؤسسہ آموزشی فرهنگی

جامعہ شناسی ۲

فصل اول

جامعه و فرهنگ

درس اول: گستره جهان اجتماعی

- ۱- هر چیزی که با زندگی اجتماعی انسان ارتباط داشته باشد درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرد.
- ۲- بر اساس این قاعده، کنش‌های اجتماعی انسان‌ها و پیامدهای آن‌ها به جهان اجتماعی تعلق می‌گیرند.
- ۳- احترام به قانون یک کنش اجتماعی است. خانواده پدیده‌ای است که با کنش‌های اجتماعی انسان به وجود می‌آید. امنیت و صلح و ... حاصل کنش‌ها هستند و همه‌ی این امور درون جهان اجتماعی جای می‌گیرند.
- ۴- زلزله یا خشکسالی و آب و هوا پدیده‌های جهان طبیعی هستند ولی از جهت ارتباطی که با زندگی اجتماعی دارند، درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند.
- ۵- خداوند سبحان، فرشتگان، ستارگان و ... اموری هستند که محصول کنش انسان‌ها نیستند ولی از برخی جهات می‌توانند با جهان اجتماعی انسان ارتباط داشته باشند و به جهان اجتماعی وارد شوند.
- ۶- شناخت خداوند و فرشتگان و جهان ماوراء طبیعی آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهند و کنش‌های اجتماعی آنان را دگرگون می‌سازد.
- ۷- سنت‌های الهی نیز با انسان‌های شاکر و ناسپاس و جوامع عادل و ظالم یکسان عمل نمی‌کند و درهای آسمان را بر عدالت‌پیشگان می‌گشاید و ستم‌پیشگان را در قهر و انتقام الهی فرومی‌گذارد.
- ۸- به‌طور کلی هر یک از موجوداتی که بیرون از جهان اجتماعی حضور دارند و به واسطه‌ی ارتباطی که با زندگی اجتماعی پیدا می‌کنند، می‌توانند در گستره‌ی جهان اجتماعی قرار گیرند.

نمونه تست‌های درس اول

- ۱- صلح، امنیت و احترام به قانون و حاصل کنش‌های اجتماعی انسان‌ها هستند، و از این جهت که با زندگی انسان‌ها ارتباط دارند درون جهان اجتماعی جای می‌گیرند.
- ۲) حاصل ارزش‌های مشترک جامعه‌ی جهانی هستند و چون با زندگی انسان‌ها ارتباط دارند درون جهان اجتماعی جای می‌گیرند.
- ۳) حاصل کنش فردی انسان‌ها هستند و چون با زندگی انسان‌ها بی‌ارتباط هستند بیرون جهان اجتماعی جای می‌گیرند.
- ۴) حاصل پدیده‌های جهان طبیعی هستند و چون با زندگی انسان‌ها ارتباط ندارند درون جهان اجتماعی جای می‌گیرند.

پاسخ: گزینه ۱

- ۲- به کدام علت زلزله، خشکسالی و آب و هوا که جزء پدیده‌های طبیعی هستند، درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند؟
- ۱) ارتباطی که با زندگی اجتماعی پیدا نمی‌کنند.
- ۲) ارتباطی که با زندگی اجتماعی دارند.
- ۳) حاصل کنش‌های اجتماعی انسان‌ها هستند.
- ۴) جزء پدیده‌های طبیعی هستند.

پاسخ: گزینه ۲

- ۳- کدام یک آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهند و کنش اجتماعی آنان را دگرگون می‌سازند؟
- ۱) سنت‌های الهی و اجتماعی
- ۲) شناخت خداوند و پدیده‌های غیرطبیعی
- ۳) شناخت خداوند و فرشتگان و جهان ماوراء طبیعی
- ۴) موجوداتی که بیرون از جهان اجتماعی حضور دارند.

پاسخ: گزینه ۳

درس دوم: نظام اجتماعی - ساختار اجتماعی

الف) مجموعه پدیده‌هایی که در جهان اجتماعی قرار دارند بدون شباهت به اجزا و عناصر یک ساختمان نیستند. این پدیده‌ها اگر ارتباط و پیوندی با یکدیگر نداشته باشند، درون جهان اجتماعی قرار نمی‌گیرد. پدیده‌های جهان اجتماعی به علت همین نظام و ارتباطی که با یکدیگر دارند، به جهان اجتماعی وارد می‌شوند.

ب) ارتباط و پیوندی که بین پدیده‌های اجتماعی وجود دارد به نام ساختار اجتماعی از آن نام برده می‌شود و جهان اجتماعی بدون ساختار نمی‌تواند وجود داشته باشد.

تفاوت نظام اجتماعی و جهان اجتماعی

جهان اجتماعی و نظام اجتماعی جدای از یکدیگر نیستند، جهان اجتماعی، ساختار اجتماعی و نظام اجتماعی دارای سه مفهوم زیر هستند:

- ۱- جهان اجتماعی: مجموعه پدیده‌هایی است که در گستره‌ی زندگی اجتماعی انسان قرار می‌گیرند.
 - ۲- ساختار اجتماعی: نوع ارتباط، نظم و چینش پدیده‌هایی است که در جهان اجتماعی واقع می‌شود.
 - ۳- نظام اجتماعی: مجموعه پدیده‌های جهان اجتماعی از نظر ساختار و ارتباط آن‌ها با یکدیگر می‌باشد.
- تذکر: فرق جهان اجتماعی با نظام اجتماعی در این است که جهان اجتماعی از مجموعه پدیده‌هایی حکایت می‌کند که مربوط به اجتماع هستند و نظام اجتماعی همان پدیده‌ها را از جهت ساختار و ارتباطی که با هم دارند مورد توجه قرار می‌دهد.

نهاد اجتماعی

در نظام اجتماعی کل نیز، خرده‌نظام‌هایی وجود دارد. به هر یک از این خرده‌نظام‌ها در صورتی که نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در نظام اجتماعی کل داشته باشد، یعنی یکی از نیازهای اساسی آن را برطرف کند، نهاد اجتماعی می‌گویند. مهم‌ترین نهادهای اجتماعی خانواده، سیاست، اقتصاد و آموزش و پرورش است.

تذکر: هر یک از نهادهای اجتماعی دارای یک ساختار درونی است و همه‌ی آن‌ها در یک ساختار بزرگ‌تری که مربوط به جامعه است قرار دارند.

نمونه تست‌های درس دوم

۱- از نوع ارتباط و پیوندی که بین پدیده‌های اجتماعی وجود دارد، با چه عنوانی یاد می‌شود و جهان اجتماعی بدون آن چه وضعیتی پیدا می‌کند؟

(۱) نظام اجتماعی - می‌تواند به حیات خود ادامه دهد.

(۲) ساختار اجتماعی - نمی‌تواند به حیات خود ادامه دهد.

(۳) نظام اجتماعی - دچار سردرگمی و آشفتگی می‌شود.

(۴) ساختار اجتماعی - می‌تواند وجود داشته باشد.

پاسخ: گزینه ۲

۲- موارد ذیل به ترتیب جزء کدام یک از مفاهیم زیر قرار دارند؟

الف) مجموعه پدیده‌هایی که در گستره‌ی زندگی اجتماعی انسان‌ها قرار می‌گیرند.

ب) نوع ارتباط، نظم و چینش پدیده‌هایی که در جهان اجتماعی واقع می‌شوند.

ج) مجموعه‌ی پدیده‌های جهان اجتماعی از نظر ساختار و ارتباط آن‌ها با یکدیگر

(۱) نظام اجتماعی - ساختار اجتماعی - جهان اجتماعی

(۲) ساختار اجتماعی - جهان اجتماعی - نظام اجتماعی

(۳) جهان اجتماعی - نظام اجتماعی - ساختار اجتماعی

(۴) جهان اجتماعی - ساختار اجتماعی - نظام اجتماعی

پاسخ: گزینه ۴

۳- کدام گزینه تفاوت جهان اجتماعی و نظام اجتماعی را مشخص می‌کند؟

(۱) جهان اجتماعی از مجموعه پدیده‌هایی حکایت می‌کند که مربوط به اجتماع هستند، ولی نظام اجتماعی همان مجموعه پدیده‌ها را از جهت ساختار و ارتباطی که با هم دارند مورد توجه قرار می‌دهد.

(۲) جهان اجتماعی مجموعه پدیده‌ها را از جهت ساختار و ارتباط بررسی می‌کند، ولی نظام اجتماعی از پدیده‌هایی حکایت می‌کند که مربوط به اجتماع هستند.

(۳) جهان اجتماعی پدیده‌ها را از نظر ساختار و ارتباط با یکدیگر بررسی می‌کند، ولی نظام اجتماعی از پدیده‌هایی بحث می‌کند که مربوط به اجتماع هستند.

(۴) جهان اجتماعی بی‌ارتباط با نظم و جنبش پدیده‌ها است، ولی نظام اجتماعی ارتباط بین پدیده‌ها را بررسی می‌کند.

پاسخ: گزینه ۱

۴- کدام یک جزء مهم ترین نهادهای اجتماعی قرار ندارد؟

- (۱) سیاست (۲) خانواده (۳) آموزش و پرورش (۴) تفریحی و ورزشی

پاسخ: گزینه ۴

۵- به هر یک از خرده نظام‌ها در صورتی که نقش مهم و تعیین کننده‌ای در نظام اجتماعی کل داشته باشد و یکی از نیازهای اساسی آن را برطرف کند، اصطلاحاً گویند.

- (۱) نهاد اجتماعی (۲) ساختار اجتماعی (۳) نظام اجتماعی (۴) کنش اجتماعی

پاسخ: گزینه ۱

گزینه دو

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس سوم: فرهنگ (۱)

- ۱- جامعه: به گروهی از انسان‌ها گفته می‌شود که در طی سالیان متمادی با یکدیگر زندگی می‌کنند. فرهنگ: مربوط به شیوهی زندگی گروهی از انسان‌هاست که با یکدیگر زندگی می‌کنند. نوع خوراک، گویش‌ها، ارزش‌های اخلاقی، نگرش به عالم و آدم و ... از مصادیق فرهنگ است.
- ۲- فرهنگ و جامعه جدای از یکدیگر نیستند، جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد و فرهنگ نیز بدون جامعه به وجود نمی‌آید.
- ۳- دلیل تفاوت شیوه‌های مختلف جوامع برای زندگی کردن در این است که فرهنگ غریزی نیست، بلکه پدیده‌ای اکتسابی و آموختنی است و از طریق آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. به عبارتی فرهنگ را آگاهی و شناخت مشترک می‌گویند.

فرهنگ عمومی و خرده‌فرهنگ

- فرهنگ عمومی: شامل آن بخش از فرهنگ می‌شود که همه‌ی مردم یک جامعه در آن اشتراک دارند.
- خرده‌فرهنگ: شامل بخش‌هایی است که مربوط به گروه، قوم، قشر، صنف خاصی است و اغلب با فرهنگ‌های عمومی سازگارند.
- ضدفرهنگ: در صورتی که ارزش‌ها، عقاید، هنجارها و مهارت‌های درون یک خرده‌فرهنگ مخالف و مغایر با ارزش‌ها، عقاید، قواعد و هنجارهای فرهنگ عمومی باشد، به آن خرده‌فرهنگ «ضدفرهنگ» می‌گویند، مثل بزهکاران - سارقان.
- خرده‌فرهنگ موافق: به خرده‌فرهنگ‌هایی می‌گویند که با فرهنگ عمومی سازگار هستند، مثل خرده‌فرهنگ‌ها مربوط به اصناف مختلف در درون یک جامعه.

نهاد‌های فرهنگی

- ۱- هر نهاد اجتماعی علاوه بر آن که از فرهنگ عمومی جامعه استفاده می‌کند، خرده‌فرهنگ مربوط به خود را دارد مثل نهاد اقتصاد. هر نهاد اقتصادی با عقاید، ارزش‌ها، هنجارها، قواعد و فنون مربوط به خود شکل می‌گیرد.
 - ۲- در نظام سرمایه‌داری، افزایش ثروت از ارزش‌های اصلی نهادهای اقتصادی است و ربا جزء هنجارهای پذیرفته شده است.
 - ۳- در نهاد اقتصادی اسلامی، افزایش و انباشت سرمایه هدف نیست بلکه عدالت و قسط از ارزش‌های اصلی اقتصادی است.
- نهاد فرهنگی: نهادی است که از طریق آموزش و تربیت به فعالیت‌های فرهنگی می‌پردازد، فرهنگ را تولید می‌کند و استمرار می‌دهد و به آن عمق و غنا می‌بخشد. مثل: خانواده، رسانه‌ها، آموزش و پرورش و آموزش عالی
- آموزش عالی بیش‌تر خرده‌فرهنگ‌های سایر نهادهای اجتماعی را تأمین می‌کند، یعنی آموزش عالی دانش تخصصی موردنیاز سایر نهادها را فراهم می‌آورد.

نمونه تست‌های درس سوم

- ۱-، شیوهی زندگی گروهی از انسان‌هاست که با یکدیگر زندگی می‌کنند؟
 (۱) فرهنگ عمومی (۲) فرهنگ (۳) خرده‌فرهنگ (۴) خرده‌فرهنگ معارض

پاسخ: گزینه ۲

۲- کدام یک جزء فرهنگ نیست؟

- (۱) ارزش‌های اخلاقی - نگرش به عالم و آدم (۲) آداب و رسوم عروسی و عزاداری
 (۳) گروه‌ها - قوم - قشر - صنف (۴) اوقات فراغت - آداب معاشرت

پاسخ: گزینه ۳

۳- درباره‌ی دو مفهوم جامعه و فرهنگ، کدام عبارت نادرست است؟

- (۱) جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد، فرهنگ نیز بدون جامعه پدید نمی‌آید.
 (۲) جامعه و فرهنگ را می‌توان به جسم و جان یک موجود زنده تشبیه کرد.
 (۳) فرهنگ یک جامعه امری غریزی است که نیاز به اکتساب و آموزش ندارد.
 (۴) جامعه در حکم جسم و کالبد و فرهنگ در حکم جان و روح است.

پاسخ: گزینه ۳

۴- جوامع مختلف شیوه‌های متفاوتی برای زندگی دارند و دلیل تفاوت آن‌ها در این است که

- ۱) فرهنگ غربی نیست بلکه پدیده‌ای اکتسابی و آموختنی است و از طریق آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.
- ۲) فرهنگ غربی است بلکه پدیده‌ای انتسابی و آموختنی است و از طریق آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.
- ۳) فرهنگ غربی نیست بلکه پدیده‌ای انتسابی و آموختنی است و از طریق خانواده و صفات ارثی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.
- ۴) فرهنگ غربی است بلکه پدیده‌ای اکتسابی و آموختنی است و از طریق آموزش و صفات ارثی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

پاسخ: گزینه ۱

۵- آگاهی شناخت مشترک نام دارد.

- ۱) فرهنگ عمومی ۲) فرهنگ ۳) خرده فرهنگ ۴) ضد فرهنگ

پاسخ: گزینه ۲

۶- به آن بخش از فرهنگ که مردم یک جامعه در آن اشتراک دارند چه می‌گویند؟

- ۱) خرده فرهنگ ۲) نهادهای فرهنگی ۳) فرهنگ آرمانی ۴) فرهنگ عمومی

پاسخ: گزینه ۴

۷- نهاد فرهنگی از کدام طریق فرهنگ را تولید می‌کند؟ کدام یک جزء نهادهای فرهنگی است؟

- ۱) آموزش و تربیت- خانواده، رسانه‌ها، آموزش و پرورش و آموزش عالی
- ۲) اکتسابی و انتسابی- خانواده، رسانه‌ها، اقتصاد و آموزش و پرورش
- ۳) آموزش و پرورش- آموزش عالی، سیاست، خانواده
- ۴) آموزش و تربیت- خانواده، رسانه‌های تصویری، آموزش و پرورش و آموزش عالی

پاسخ: گزینه ۱

۸- هدف اصلی در نهاد اقتصاد اسلامی و سرمایه‌داری به ترتیب کدام است؟

- ۱) افزایش ثروت- عدالت و قسط
- ۲) عدالت و قسط، پرهیز از ربا- افزایش ثروت، محترم شمردن ربا
- ۳) افزایش ثروت، استفاده از فن آوری- افزایش ثروت، تحقق قسط و عدل
- ۴) افزایش ثروت و تحقق عدالت اجتماعی- مبارزه با ثروت‌اندوزی و محترم شمردن ربا

پاسخ: گزینه ۲

۹- دانش تخصصی موردنیاز سایر نهادها را کدام نهاد زیر تأمین می‌کند؟

- ۱) رسانه‌ها ۲) آموزش و پرورش ۳) سازمان فن آوری و اطلاعات ۴) آموزش عالی

پاسخ: گزینه ۴

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس چهارم: فرهنگ (۲)

- ۱- فرهنگ آرمانی: بخشی از فرهنگ که مردم یک جامعه از آن جانبداری می‌کنند و رعایت آن را لازم می‌دانند اما در عمل ممکن است آن را نادیده بگیرند.
- ۲- فرهنگ واقعی: آن بخش از فرهنگ است که مردم به آن عمل می‌کنند. بخشی از فرهنگ واقعی می‌تواند در حوزه فرهنگ آرمانی باشد، یعنی مردم مطابق با ارزش‌ها و هنجارهایی عمل می‌کنند که رعایت آن‌ها را لازم و مهم می‌دانند. بخشی دیگر می‌تواند از مواردی باشد که در سطح آرمان‌ها رعایت آن را لازم نمی‌دانند.
- ۳- بخشی از فرهنگ واقعی خارج از فرهنگ آرمانی واقع می‌شود و بخشی از فرهنگ آرمانی نیز بیرون از فرهنگ واقعی قرار می‌گیرد.
- ۴- مدیران و برنامه‌ریزان فرهنگی در یک جامعه تلاش می‌کنند از طریق نهادهای فرهنگی، تعلیم و تربیت لازم را برای ورود فرهنگ آرمانی به عرصه فرهنگ واقعی فراهم آورند.
- آن‌ها تلاش می‌کنند بخشی از فرهنگ آرمانی را که خارج از فرهنگ واقعی است، به قلمرو فرهنگ واقعی وارد نمایند.

فرهنگ حق و فرهنگ باطل

فرهنگ باطل: بخش‌هایی از فرهنگ که از نظر علمی قابل دفاع نباشد و بر اساس خرافات شکل گرفته باشد.
فرهنگ حق: بخش‌هایی که از نظر علمی صحیح و مطابق با فطرت انسان باشد.

توحید وفای به عهد دفاع از عدالت تحمل دیگران و ...	}	ارزش‌های حق
ظلم و بی‌عدالتی تجاوز به حقوق دیگران شرک و دنیاپرستی	}	ارزش‌های باطل

- ۱- حق و باطل بودن هر بخش از فرهنگ با علم متناسب با همان بخش شناخته می‌شود.
- ۲- علوم تجربی توان دآوری درباره‌ی تکنیک‌ها و روش‌های اجرایی را ندارند.
- ۳- حق و باطل بودن ارزش‌ها و عقاید کلان درباره‌ی انسان و جهان را با روش‌ها و علوم تجربی نمی‌توان شناخت.
- ۴- عقل و وحی دو ابزار فهم برای شناخت عقاید و ارزش‌ها هستند.
- ۵- جوامعی که علم را محدود به دانش تجربی و آزمون‌پذیر می‌دانند و عقل و وحی را به‌عنوان دو وسیله‌ی معرفت علمی معتبر نمی‌دانند، نمی‌توانند از حق و باطل بودن عقاید و ارزش‌ها سخن بگویند. از نظر آن‌ها ارزش‌ها و عقاید اجتماعی پدیده‌های صرفاً تاریخی هستند که در فرهنگ آرمانی یا واقعی جوامع انسانی پدید می‌آیند و ما فقط می‌توانیم بودن یا نبودن این ارزش‌ها و پیامدهای اجتماعی و تاریخی آن‌ها را بشناسیم و برای دآوری درست یا غلط بودن حق و باطل بودن آن‌ها راهی نداریم.
- ۶- علوم اجتماعی اگر علم را به‌معنای تجربی آن محدود نکند می‌تواند درباره‌ی حق یا باطل بودن فرهنگ‌های مختلف نیز دآوری کند.

حقیقت و واقعیت

- الف) آرمانی یا واقعی بودن یک عقیده، ارزش، هنجار و کنش اجتماعی، بر اساس نوع نگاه و رفتار جوامع مختلف تعیین می‌شود و به این دلیل فرهنگ‌های آرمانی و واقعی جوامع و نظام‌های مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند.
حتی در یک جامعه‌ی واحد در گذر زمان امکان تغییر فرهنگ واقعی و آرمانی آن جامعه وجود دارد.
- ب) حق یا باطل بودن عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و کنش‌ها بر اساس آگاهی یا جهل، علاقه یا بی‌توجهی مردم جوامع مختلف نسبت به آن‌ها تعیین نمی‌شود.
- ج) عدالت و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و تعالی همه‌ی انسان‌ها، آزادی انسان‌ها از همه‌ی بندها و موانع راه سعادت آن‌ها، توحید و ربوبیت خداوند نسبت به همه‌ی مخلوقات، از عقاید، ارزش‌های حقیقی و درستی هستند که حقانیت و درستی آن‌ها با موافقت و مخالفت آدمیان تغییر نمی‌یابد.
- د) نژادپرستی و برتر دانستن یک قوم و گروه خاص، قدرت‌طلبی و غلبه بر دیگر جوامع، ثروت‌اندوزی و شرک و انکار مبدأ الهی و سعادت یا شقاوت ابدی انسان‌ها، از عقاید و ارزش‌های باطل هستند.

ذ) باطل بودن این عقاید و ارزش‌ها با رویکرد جوامع مختلف به آن‌ها، دگرگون نمی‌شود. جوامع مختلف با ایمان به عقاید و ارزش‌های حقیقی، حقیقت را به عرصه‌ی فرهنگ آرمانی خود وارد می‌کنند و اگر هنجارها، کنش‌ها و اعمال خود را نیز بر اساس همان عقاید و ارزش‌ها، سازمان دهند، حقیقت به حوزه‌ی فرهنگ واقعی نیز راه پیدا می‌کند.

ر) اگر جوامع به حقیقت ایمان نداشته باشند و بر اساس آن عمل نکنند یا اگر ایمان خود را به حقیقت و کنش‌هایی که بر اساس آن سازمان داده‌اند تغییر دهند، فرهنگ حق را از دست داده و به‌سوی باطل گام برمی‌دارند.

ز) حقیقت هرچند خود ثابت است ولی در قلمرو واقعیت ثابت نبوده و تغییرپذیر است، یعنی جامعه امکان انحراف از فرهنگ حق و پذیرش فرهنگ باطل را دارد، همان‌طور که امکان خروج از فرهنگ باطل و قبول فرهنگ حق وجود دارد.

ژ) «فارابی» جامعه‌ای را که از فرهنگ حق برخوردار باشد، «مدینه فاضله» می‌داند و جوامعی را که از فرهنگ حق محروم هستند، بر اساس نوع عقاید و آرمان‌های باطلی که دارند به انواع متعددی تقسیم می‌کند.

نمونه تست‌های درس چهارم

۱- آن بخش از فرهنگ است که مردم به آن عمل می‌کنند؟

- ۱) فرهنگ آرمانی ۲) فرهنگ واقعی ۳) خرده‌فرهنگ ۴) فرهنگ عمومی

پاسخ: گزینه ۲

۲- کدام گزینه در تعریف فرهنگ آرمانی قرار نمی‌گیرد؟

- ۱) بخشی از فرهنگ که مردم یک جامعه از آن جانب‌داری می‌کنند.
 ۲) بخشی از فرهنگ که مردم جامعه رعایت آن را لازم می‌دانند.
 ۳) بخشی از فرهنگ که مردم در عمل ممکن است آن را نادیده بگیرند.
 ۴) بخشی از فرهنگ که مردم به آن عمل می‌کنند.

پاسخ: گزینه ۴

۳- کدام گزینه در رابطه با «فرهنگ واقعی» و «فرهنگ آرمانی» نادرست است؟

- ۱) بخشی از فرهنگ واقعی می‌تواند در حوزه‌ی فرهنگ آرمانی باشد.
 ۲) بخشی از فرهنگ واقعی خارج از فرهنگ آرمانی واقع می‌شود.
 ۳) بخشی از فرهنگ واقعی نیز بیرون از فرهنگ واقعی قرار می‌گیرد.
 ۴) بخشی از فرهنگ واقعی جزء مواردی است که در سطح آرمان‌ها رعایت آن را لازم نمی‌دانند.

پاسخ: گزینه ۳

۴- مدیران و برنامه‌ریزان فرهنگی در یک جامعه از طریق کدام نهاد تلاش می‌کنند تعلیم و تربیت لازم را برای ورود فرهنگ آرمانی به عرصه‌ی فرهنگ واقعی فراهم آورند؟

- ۱) فرهنگی ۲) آموزش و پرورش ۳) خرده‌نظام‌های اجتماعی ۴) مذهبی

پاسخ: گزینه ۱

۵- بخش‌هایی از فرهنگ که از نظر علمی قابل دفاع نباشد و بر اساس خرافات شکل گرفته باشد، هم‌چنین بخش‌هایی که از نظر علمی صحیح و مطابق فطرت انسان است، به ترتیب جزء کدام فرهنگ‌ها قرار دارند؟

- ۱) باطل - حق ۲) آرمانی - واقعی ۳) حقیقت - واقعیت ۴) حق - باطل

پاسخ: گزینه ۱

۶- درباره‌ی حق و باطل بودن فرهنگ، کدام‌یک از موارد زیر معیار درست محسوب نمی‌شود؟

- ۱) حق و باطل بودن هر بخش از فرهنگ با علم متناسب با همان بخش شناخته می‌شود.
 ۲) به بخش‌هایی از فرهنگ که از نظر علمی قابل دفاع نباشد و بر اساس خرافات شکل گرفته باشد، باطل می‌گویند.
 ۳) حق و باطل بودن ارزش‌ها و عقاید کلان درباره‌ی انسان و جهان را با روش علوم تجربی می‌توان شناخت.
 ۴) به بخش‌هایی از فرهنگ که از نظر علمی درست و مطابق فطرت انسان باشد، حق می‌گویند.

پاسخ: گزینه ۳

۷- کدام‌یک به ترتیب جزء ارزش‌ها و عقاید حق و باطل هستند؟

- ۱) وفای به عهد، دفاع از عدالت - ظلم و بی‌عدالتی، شرک و دنیاپرستی
 ۲) تحمل دیگران و مدارا با کسانی که از شناخت حقیقت محروم مانده‌اند - دفاع از عدالت و دنیاپرستی
 ۳) عقیده به توحید، حمایت از مظلومان - دفاع از عدالت، تجاوز به حقوق دیگران
 ۴) تکنیک‌ها و مهارت‌ها، سنن اجتماعی - آداب، هنجارها - اعتقاد به توحید

پاسخ: گزینه ۱

۸- کدام یک ابزار فهم برای شناخت عقاید و ارزش‌ها محسوب می‌شوند؟

- (۱) علوم تجربی (۲) عقل و وحی (۳) عقل و حس (۴) تجربه و علم
پاسخ: گزینه ۲

۹- چه جوامعی نمی‌توانند از حق یا باطل بودن عقاید و ارزش‌ها سخن بگویند؟

- (۱) علم را محدود به دانش تجربی و آزمون‌پذیر می‌دانند و عقل و وحی را به‌عنوان دو وسیله‌ی معرفت علمی معتبر نمی‌دانند.
(۲) علم را محدود به دانش تجربی و آزمون‌پذیر نمی‌دانند و عقل و وحی را به‌عنوان دو وسیله‌ی معرفت علمی معتبر می‌دانند.
(۳) ارزش‌ها و عقاید اجتماعی را صرفاً پدیده‌های تاریخی می‌دانند.
(۴) برای داوری درباره‌ی غلط یا درست بودن یا حق و باطل بودن ارزش‌ها و عقاید راهی ارائه می‌دهند.

پاسخ: گزینه ۱

۱۰- علوم اجتماعی اگر علم را به معنای تجربی آن محدود نکنند، از کدام ویژگی برخوردارند؟

- (۱) قادر به داوری درباره‌ی حق و باطل بودن فرهنگ‌های مختلف نیستند.
(۲) علوم اجتماعی پدیده‌های صرفاً تاریخی هستند که در فرهنگ آرمانی پدید می‌آیند.
(۳) می‌توانند درباره‌ی حق و باطل بودن فرهنگ‌ها داوری کنند.
(۴) موجب تحکیم و تثبیت فرهنگ‌ها و تعامل آن‌ها با یکدیگر می‌گردند.

پاسخ: گزینه ۳

۱۱- کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) آرمانی یا واقعی بودن یک عقیده، ارزش، هنجار و کنش اجتماعی بر اساس نوع نگاه و رفتار جوامع مختلف تعیین می‌شود.
(۲) فرهنگ‌های آرمانی و واقعی جوامع و نظام‌های مختلف یکسان هستند.
(۳) در یک جامعه در گذر زمان امکان تغییر فرهنگ واقعی و آرمانی وجود دارد.
(۴) حقیقت هر چند خود ثابت است ولی در قلمرو واقعیت ثابت نبوده و تغییرپذیر است.

پاسخ: گزینه ۲

۱۲- کدام گزینه درباره حق یا باطل بودن ارزش‌ها نادرست است؟

- (۱) حق یا باطل بودن عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و کنش‌ها بر اساس آگاهی یا جهل، علاقه یا بی‌توجهی مردم جوامع مختلف نسبت به آن‌ها تعیین می‌شود.
(۲) عدالت، آزادی انسان‌ها از همه‌ی بندها، توحید و ربوبیت خداوند نسبت به همه‌ی مخلوقات از ارزش‌های حقیقی هستند که حقانیت و درستی آن‌ها با موافقت و مخالفت آدمیان تغییر نمی‌کند.
(۳) نژادپرستی و برتر دانستن یک قوم و گروه خاص، ثروت‌اندوزی و انکار مبدأ الهی جزء ارزش‌های باطل هستند.
(۴) باطل بودن عقاید و ارزش‌ها با رویکرد جوامع مختلف به آن‌ها دگرگون نمی‌شود.

پاسخ: گزینه ۱

۱۳- جوامع مختلف با ایمان به عقاید و ارزش‌های حقیقی، حقیقت را به عرصه‌ی فرهنگ وارد می‌کنند و اگر هنجارها، کنش‌ها و اعمال خود را نیز بر اساس همان عقاید و ارزش‌ها، سازمان دهند، حقیقت به حوزه فرهنگ راه پیدا می‌کند.

- (۱) واقعی - آرمانی (۲) آرمانی - واقعی (۳) عمومی - آرمانی (۴) مشترک - عمومی

پاسخ: گزینه ۲

۱۴- جامعه‌ای را که از فرهنگ حق برخوردار باشد می‌داند.

- (۱) فارابی - مدینه فاضله (۲) افلاطون - مدینه فاضله (۳) فارابی - پیشرفته (۴) ارسطو - ایده آل

پاسخ: گزینه ۱

فصل دوم

هویت و فرهنگ

درس پنجم: من کیستم؟

هویت

در معنای اولیه و عام آن پاسخی است که به پرسش از کیستی داده می‌شود.

۱- برخی از ویژگی‌های ما طوری هستند که ما در بود و نبود آن‌ها تأثیری نداشته‌ایم و تأثیری در آن‌ها نمی‌توانیم داشته باشیم مثل زمان و مکان تولد ولی خصوصیات اخلاقی و شغلی جزء ویژگی‌های هویتی هستند که توسط ما پدید می‌آیند و ما در پدید آمدن آن‌ها نقش داریم.

۲- برخی از ویژگی‌های دیگری هستند که ما در پیدایش آن‌ها مؤثر نیستیم، ولی در تغییر و تبدیل آن‌ها می‌توانیم نقش داشته باشیم مثل منزلت و احترام اجتماعی که از طریق موقعیت خانوادگی به دست می‌آید و در طول عمر در اثر نوع فعالیت و رفتار خود آن را حفظ می‌کنیم یا تغییر می‌دهیم.

۳- ویژگی‌های انتسابی و اکتسابی:

ویژگی‌هایی که انسان‌ها در پیدایش و تداوم آن‌ها تأثیری نداشته باشند، خصوصیات انتسابی می‌نامند.

ویژگی‌هایی که افراد در پدید آمدن آن‌ها اثرگذار هستند خصوصیات اکتسابی نامیده می‌شوند.

۴- برخی از ویژگی‌های هویتی ما فردی و شخصی هستند مثل مرد یا زن بودن، زودرنج بودن یا صبور بودن، برخی دیگر اجتماعی و فرهنگی هستند یعنی فرد بدون حضور اجتماعی نمی‌تواند آن خصوصیات را داشته باشد مثلاً با عضو بودن در جامعه ایران، ایرانی محسوب می‌شویم.

۵- ویژگی‌های هویتی از جهت دیگری به دو نوع ثابت و متغیر تقسیم می‌شوند.

بسیاری از خصوصیات هویتی انسان‌ها مانند موقعیت اجتماعی به دلایلی همواره در حال تغییر هستند، ولی برخی از خصوصیات تغییر نمی‌کنند یا حتی قابل تغییر نیستند مثل مکان و زمان تولد.

۶- اگر همه‌ی ابعاد هویتی انسان تغییر پیدا کند، هویت فرد استمرار نخواهد داشت. هر فرد با آن‌که در طول زندگی خود تحولات و تغییرات بسیاری را پشت سر می‌گذارد، می‌داند همان شخصی است که همه‌ی آن تغییرات را پذیرفته است، پس هویت همواره دارای بعد ثابتی نیز هست.

۷- بخشی از هویت آگاهانه است. یعنی ما آن را می‌شناسیم، یا آن‌که دیگران به آن پی می‌برند و آن را برای ما بازگو می‌کنند و بخش دیگر برای ما پنهان است و ما آن را نمی‌شناسیم.

۸- ما گاه درباره ویژگی‌هایی از خود که به آن واقف نیستیم تأمل می‌کنیم. ما تردید نداریم که گاهی در شناخت ویژگی‌های هویتی خود و دیگران دچار خطا و اشتباه می‌شویم. نظریات مختلف و متفاوتی که درباره‌ی هویت افراد داده می‌شود حاکی از این است که خطا و اشتباه در شناخت هویت وجود دارد.

مؤسسه آموزشی فرهنگی

نمونه تست‌های درس پنجم

۱- کدامیک به ترتیب جزء ویژگی‌هایی است که: «ما در بود و نبود آن‌ها تأثیری نداریم»، «ما در پدید آمدن ویژگی‌های هویتی نقش داریم»، «ما خود در پیدایش آن‌ها مؤثر نبوده‌ایم ولی در تغییر و تبدیل آن‌ها می‌توانیم نقش داشته باشیم»

(۱) زمان و مکان تولد - خصوصیات اخلاقی و شغلی - منزلت و احترام اجتماعی

(۲) زمان و مکان تولد - منزلت و شأن اجتماعی - خصوصیات اخلاقی و شغلی

(۳) منزلت و شأن اجتماعی - زمان و مکان تولد - خصوصیات اخلاقی و شغلی

(۴) خصوصیات اخلاقی و شغلی - شأن و منزلت اجتماعی - زمان و مکان تولد

پاسخ: گزینه ۱

۲- مرد یا زن بودن، زودرنج یا صبور بودن و مکان و زمان تولد و همچنین ایرانی بودن به ترتیب جزء کدامیک از ویژگی‌های هویتی انسان‌ها هستند؟

(۲) فردی و شخصی - ثابت - اجتماعی و فرهنگی

(۱) ثابت - فردی و شخصی - اجتماعی و فرهنگی

(۴) فردی و شخصی - اجتماعی و فرهنگی - ثابت

(۳) ثابت - متغیر - اجتماعی و فرهنگی

پاسخ: گزینه ۲

۳- اگر همه‌ی ابعاد هویتی انسان تغییر پیدا کند هویت فرد و به ویژگی‌هایی که فرد در پیدایش و تداوم آن‌ها تأثیری ندارد

می‌گویند.

(۱) استمرار می‌یابد - خصوصیات اکتسابی

(۲) تثبیت می‌شود - خصوصیات غریزی

(۳) استمرار نمی‌یابد - خصوصیات انتسابی

(۴) نابود می‌شود - هویت فردی

پاسخ: گزینه ۳

۴- ویژگی‌هایی که انسان‌ها در پیدایش و تداوم آن‌ها تأثیری نداشته باشند خصوصیات می‌گویند و به ویژگی‌هایی که افراد در پدید آمدن آن‌ها اثرگذار هستند، خصوصیات می‌گویند.

(۱) اکتسابی - انتسابی

(۲) انتسابی - غریزی

(۳) متغیر - ثابت

(۴) انتسابی - اکتسابی

پاسخ: گزینه ۴

۵- موقعیت اجتماعی جزء کدام یک از خصوصیات هویتی انسان می‌باشد؟

(۱) ثابت

(۲) متغیر

(۳) اخلاقی

(۴) فردی و شخصی

پاسخ: گزینه ۲

گزینه دو

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس نهم: هویت فردی و اجتماعی

انواع هویت فردی

جسمانی

غیر جسمانی

الف) هویت جسمانی مواردی از قبیل تاریخ تولد، وزن، قد، گروه خونی که به بدن انسان باز می‌گردد و مربوط به جهان طبیعت هستند.
ب) ویژگی‌های فردی غیرجسمانی شامل صفات اخلاقی و روانی مثل پشتکار، تنبلی، اخلاص، امید و یأس می‌باشد که این ویژگی‌های هویتی صفات روانی و اخلاقی انسان‌ها هستند و مربوط به جهان نفس یا جهان آدمی می‌باشند.

هویت اجتماعی

شامل مواردی از قبیل فرزند بودن، معلم بودن، ایرانی یا مسلمان بودن است. این بخش از هویت شامل صفاتی است که ریشه در جامعه و فرهنگ دارند و در جهان اجتماعی شکل می‌گیرند.
می‌دانیم جهان اجتماعی برخلاف جهان طبیعی و جهان نفسانی انسان‌ها با فرهنگ و آگاهی مشترک آدمیان شکل می‌گیرد. هنگامی که خود را عضو گروهی خاصی معرفی می‌کنیم، مثلاً خود را فرزند یک خانواده می‌دانیم، در حقیقت به هویت اجتماعی خود اشاره می‌کنیم.

تعامل بخش‌های مختلف هویتی

الف) جهان‌های سه‌گانه‌ی طبیعی (طبیعت و بدن انسان)، نفسانی و اجتماعی از یکدیگر جدا نیستند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند.
ب) ویژگی‌های جسمانی افراد بر خصوصیات روحی آن‌ها اثر می‌گذارد. بسیاری از بیماری‌های جسمانی سلامت نفس و روان آدمی را به خطر می‌اندازد. ابعاد روحی و روانی انسانی نیز در وضعیت و خصوصیات جسمانی او اثر می‌گذارد، به همین دلیل برخی از مرض‌های جسمانی از طریق کمک گرفتن قوای روحی درمان می‌شود.
از امام صادق علیه السلام روایت شده است: «بدن نسبت به آن چه که نیت و عزم آدمی بر آن قوی شده باشد احساس ضعف نمی‌کند.»
ج) جهان اجتماعی نیز با طبیعت و بدن انسان‌ها تعامل و تأثیر متقابل دارد.

محیط‌های جغرافیایی مختلف تأثیراتی را در مناسبات و روابط اجتماعی می‌گذارند، در شرایط اقلیمی مختلف فرهنگ‌های متفاوتی پدید می‌آید.
د) همان‌طور که جهان طبیعت و خصوصیات بدنی انسان‌ها در فرهنگ و جهان اجتماعی آن‌ها اثر می‌گذارد، جهان اجتماعی نیز در جهان طبیعت و خصوصیات جسمانی افراد جامعه اثرگذار است.

ذ) قرآن کریم برخی از کنش‌های اجتماعی انسان‌ها را از مبدأ فساد می‌داند که در خشکی و دریا به‌وجود می‌آید و برخی از کنش‌های دیگر را منشأ گشایش برکات آسمانی و زمین بر روی انسان‌ها می‌خواند.

ر) امروز تأثیر کنش‌های اجتماعی انسان بر محیط زیست از مهم‌ترین مسائلی است که توجه جامعه انسانی را به خود مشغول داشته است. کنش‌های اجتماعی انسان‌ها ممکن است نه تنها شرایط زیستی دیگر موجودات بلکه شرایط زیست و زندگی انسان را نیز در معرض خطر و نابودی قرار دهد.

ز) جهان اجتماعی و ویژگی‌های نفسانی و روان افراد جامعه نیز تعامل و تأثیر متقابل دارند. خصوصیات روانی و اخلاقی انسان‌ها در جهان اجتماعی تأثیرگذار است.

ژ) همان‌طور که خصوصیات روحی و روانی افراد در مسیر تحولات فرهنگ و تاریخ تأثیرگذار است، جهان اجتماعی نیز در خصوصیات روحی افراد اثر می‌گذارد و امکان رشد برخی از فضایل و رذایل را از بین می‌برد یا زمینه‌ی رشد آن‌ها را فراهم می‌آورد.

تناسب هویت‌های فردی و اجتماعی

۱- هر جهان اجتماعی بر اساس عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های کلان خود شکل می‌گیرد و بر اساس آن‌ها قواعد، هنجارها، نمادها، نهادها و سازمان‌های جامعه سازمان می‌یابند و هویت اجتماعی هر فرد نیز در درون جهان اجتماعی بر اساس همان عقاید و ارزش‌ها رقم می‌خورد.

۲- هر جهان اجتماعی به تناسب هویت خود با جهان طبیعی و جهان نفسانی (هویت اخلاقی و روان انسان‌ها) تعامل می‌کند.

۳- هر جهان اجتماعی به تناسب مبانی اعتقادی، آرمان‌ها و ارزش‌های خود با طبیعت و بدن آدمی مواجه می‌شود و با آن تعامل می‌کند.

۴- نگاه دنیوی جهان متجدد و ارزش‌های اخلاقی آن به‌گونه‌ای است که به طبیعت به‌عنوان یک ماده‌ی بی‌جان برای تصرف و به خدمت گرفتن آن نگاه می‌شود. انسان هر نوع تصرفی را برای بهره‌برداری بیش‌تر از طبیعت انجام می‌دهد.

۵- در جهان معنوی اسلام، طبیعت به‌عنوان موجود زنده، آیت و نشانه‌ی خداوند است. انسان در طبیعت خلیفه خداوند است و خلیفه خداوند بر اساس اراده و مشیت الهی وظیفه‌ی عمران و آبادی آن را دارد.

- ۶- هر جهان اجتماعی با نوعی خاص از هویت اخلاقی و روانی افراد نیز سازگار است و زمینه‌ی پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می‌آورد و امکان پیدایش و رشد دیگر انواع را از بین می‌برد.
- ۷- جهان غرب با آن دسته از اوصاف روانی و اخلاقی سازگار است که در ارتباط با آرمان‌ها و ارزش‌های دنیوی آن شکل می‌گیرند، همان‌گونه که هویت جمعی جهان مدرن، با هویت اخلاقی و معنوی ناسازگار است هویت اخلاقی و الهی انسان با هویت جمعی دنیوی این جهان سازگار نیست.

نمونه تست‌های درس ششم

- ۱- ویژگی‌هایی مثل «پشتکار، تنبلی، اخلاص و امید» و ویژگی‌هایی مثل «فرزند بودن، معلم و ایرانی بودن» به ترتیب جزء کدام صفات هستند و در کجا شکل می‌گیرد؟

- (۱) روانی و اخلاقی، جهان نفس - جامعه و فرهنگ، جهان اجتماعی
- (۲) روانی و اخلاقی، جان آدمی - هویت فردی، خانواده
- (۳) جامعه و فرهنگ، جهان اجتماعی - روانی و اخلاقی، جهان نفس
- (۴) روانی و جسمانی، جهان اجتماعی - جامعه و فرهنگ، جهان اجتماعی

پاسخ: گزینه ۱

- ۲- زمانی که خود را عضو گروه خاصی معرفی می‌کنیم در حقیقت

- (۱) به تعامل بخش‌های مختلف هویتی اشاره می‌کنیم.
- (۲) به هویت اجتماعی خود اشاره می‌کنیم.
- (۳) تناسب هویت‌های فردی و اجتماعی را بررسی می‌کنیم.
- (۴) رابطه‌ی هویت فردی و اجتماعی را بررسی می‌کنیم.

پاسخ: گزینه ۲

- ۳- کدام گزینه در ارتباط با جهان اجتماعی با طبیعت نادرست است؟

- (۱) محیط‌های جغرافیایی مختلف تأییراتی را در مناسبات و روابط اجتماعی می‌گذارد.
- (۲) در شرایط جغرافیایی نامناسب امکان شکل‌گیری زندگی اجتماعی وجود ندارد.
- (۳) در شرایط اقلیمی یکسان فرهنگ‌های متفاوتی پدید می‌آید.
- (۴) جهان اجتماعی نیز با طبیعت و بدن آدمیان تعامل و تأییر متقابل دارد.

پاسخ: گزینه ۳

- ۴- قرآن کریم کنش‌های اجتماعی انسان را چگونه معرفی نمی‌کند؟

- (۱) برخی را مبدأ فساد می‌داند که در خشکی و دریا به وجود می‌آید.
- (۲) برخی دیگر را منشأ گشایش برکات آسمانی و زمین بر روی انسان‌ها می‌خواند.

(۳) موارد ۱ و ۲

- (۴) کنش‌های اجتماعی انسان‌ها فقط شرایط زیست و زندگی انسان‌ها را در معرض خطر و نابودی قرار می‌دهد.

پاسخ: گزینه ۳

- ۵- کدام یک از مهم‌ترین مسائلی است که توجه جامعه‌ی انسانی را به خود مشغول داشته است؟

- (۱) تأییر کنش‌های اجتماعی انسان بر محیط زیست
- (۲) عدم تأییر کنش‌های فردی بر محیط جغرافیایی
- (۳) تأییر محیط جغرافیایی نامناسب بر فرهنگ‌ها
- (۴) تأییر کنش‌های اجتماعی انسان‌ها بر شرایط زیست و زندگی

پاسخ: گزینه ۳

- ۶- هر جهان اجتماعی بر اساس شکل می‌گیرد و بر اساس با جهان طبیعی و جهان نفسانی تعامل می‌کند.

- (۱) تناسب هویت خود، علایق و خواسته‌ها
- (۲) جامعه‌پذیری، کنترل اجتماعی و قوانین
- (۳) نیازها، منافع و مصالح
- (۴) عقاید و آرمان‌ها و ارزش‌های کلان، تناسب هویت خود

پاسخ: گزینه ۴

- ۷- کدام گزینه در رابطه با واقعیت نادرست است؟

- (۱) هر جهان اجتماعی به تناسب مبانی اعتقادی، آرمان‌ها و ارزش‌های خود با طبیعت و بدن آدمی مواجه می‌شود و با آن تعامل می‌کند.
- (۲) نگاه دنیوی جهان متجدد و ارزش‌های اخلاقی به‌گونه‌ای است که به طبیعت به‌عنوان یک ماده‌ی بی‌جان برای تصرف و به خدمت گرفتن آن نگاه می‌شود.

- (۳) انسان‌های جهان متجدد هر نوع تصرفی را برای بهره‌وری بیش‌تر از طبیعت انجام می‌دهند.

- (۴) هر جهان اجتماعی با نوعی خاص از هویت اخلاقی و روانی افراد نیز ناسازگار است.

پاسخ: گزینه ۴

درس هفتم: هویت اجتماعی و جامعه‌پذیری

- ۱- جهان اجتماعی به هنگام تولد هر فرد، بخشی از هویت اجتماعی او را تعیین می‌کند.
- ۲- جهان اجتماعی برای تداوم حیات خود، اعتقادات، ارزش‌ها و هنجارهای زندگی مناسب با خود را از طریق نهادهای فرهنگی به فرد آموزش می‌دهد.
- فرد از طریق آموزش در خانواده اولین و مهم‌ترین آشنایی‌ها را با جهانی که در آن متولد شده است پیدا می‌کند.
- ۳- مدرسه، گروه‌های همبازی و رسانه‌های جمعی از جمله عوامل آشنایی کودک با جهانی هستند که در آن زندگی می‌کند.
- ۴- به فرآیندی که هر فرد برای مشارکت در زندگی اجتماعی دنبال می‌کند و مسیری که برای تکوین و شکل‌گیری هویت اجتماعی افراد طی می‌شود جامعه‌پذیری می‌گویند.

هویت و کنترل اجتماعی

به رفتارهایی که برخلاف عقاید، ارزش‌ها، قواعد و هنجارهای جامعه هستند کجروی اجتماعی می‌گویند.

راه‌های پیشگیری و کنترل کجروی‌های اجتماعی

- ۱- تبلیغ و اقناع: جامعه از طریق نهادهای فرهنگی و آموزشی سعی دارد تا باورها، عقاید و ارزش‌های خود را به‌گونه‌ای تبلیغ کند که افراد قانع شوند.
- ۲- تشویق و پاداش: جامعه افرادی را که مطابق ارزش‌ها و قواعد جامعه عمل کنند تشویق کرده و به آن‌ها پاداش‌هایی می‌دهند.
- ۳- تنبیه و مجازات: جامعه کسانی را که به انحراف اجتماعی دچار شده باشند، تنبیه و مجازات می‌کند.

کنترل اجتماعی

به مجموعه فعالیت‌هایی که برای پذیرش فرهنگ و انطباق دادن افراد با انتظارات جامعه انجام می‌شود کنترل اجتماعی می‌گویند.

مراتب کنترل اجتماعی

- الف) اقناع: روشی است که به‌واسطه‌ی آن فرهنگ در افراد درونی می‌شود. هرچه قدرت اقناع یک فرهنگ بیش‌تر باشد، افراد رفتارهای متناسب با آن فرهنگ را بهتر انجام می‌دهند.
- فرهنگ‌هایی که زمینه‌ی منطقی و عقلانی بیش‌تری دارند و با فطرت آدمیان سازگارترند از قدرت اقناعی بیش‌تری برخوردارند.
- ب) تشویق و تنبیه: بیش‌تر در مورد کسانی اعمال می‌شود که ارزش‌های فرهنگی را به میزان کم‌تری درونی کرده‌اند. تشویق و تنبیه نسبت به پدیده‌های مختلف فرهنگی یکسان انجام نمی‌شود، هر پدیده‌ی فرهنگی به میزان اهمیتی که دارد از تشویق و تنبیه بیش‌تری برخوردار است.

تذکر:

- ۱- جامعه و فرهنگی که روش‌های مناسبی برای تبلیغ، تشویق و تنبیه نداشته باشد در معرض آسیب‌ها و نابه‌هنجاری‌های بیش‌تری قرار می‌گیرد و بقای آن تهدید می‌شود.
- ۲- امر به معروف و نهی از منکر دو عنصر فرهنگی در آموزه‌های اسلامی است و دارای آثار فردی و اجتماعی و نتایج معنوی و دنیوی دارد و در فرآیند جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی نقش مهمی دارد.
- ۳- امر به معروف و نهی از منکر دارای مراتبی است. تبلیغی، تشویقی یا تنبیهی هستند. مسئولیت برخی از مراتب امر به معروف و نهی از منکر به‌عهده‌ی تمامی افراد جامعه و مسئولیت برخی از مراتب به‌عهده‌ی سازمان‌های رسمی و حکومتی است.

نمونه تست‌های درس هفتم

- ۱- جهان اجتماعی برای تداوم حیات خود، اعتقادات، ارزش‌ها و هنجارهای زندگی مناسب با خود را از طریق کدام نهاد به فرد آموزش می‌دهد؟

(۱) مذهبی	(۲) فرهنگی	(۳) رسمی	(۴) اجتماعی
-----------	------------	----------	-------------

 پاسخ: گزینه ۲
- ۲- اولین و مهم‌ترین عواملی که فرد آشنایی‌ها را با جهانی که در آن متولد شده پیدا می‌کند کدام است؟

(۱) مدرسه	(۲) گروه‌های همبازی	(۳) رسانه‌های جمعی	(۴) خانواده
-----------	---------------------	--------------------	-------------

 پاسخ: گزینه ۴

۳- به مسیری که برای تکوین و شکل‌گیری هویت اجتماعی افراد طی می‌شود می‌گویند و مجموعه‌ی فعالیت‌هایی که برای انطباق دادن افراد با انتظارات جامعه صورت می‌گیرد را می‌نامند.

- (۱) آموزش - جامعه‌پذیری
(۲) کنترل اجتماعی - تجربه‌اندوزی
(۳) جامعه‌پذیری - کنترل اجتماعی
(۴) تبلیغ و اقناع - هویت‌پذیری

پاسخ: گزینه ۳

۴- روشی که به واسطه‌ی آن فرهنگ در افراد درونی می‌شود چه نام دارد؟

- (۱) تشویق و پاداش (۲) اقناع (۳) تنبیه و مجازات (۴) کنترل اجتماعی

پاسخ: گزینه ۲

۵- چه فرهنگ‌هایی قدرت اقناع بیش‌تری دارند؟

- (۱) زمینه‌ی منطقی و عقلانی بیش‌تری دارند و با فطرت آدمیان سازگارترند.
(۲) زمینه‌ی منطقی و عقلانی بیش‌تری دارند و با رویکرد دنیوی آدمیان سازگارترند.
(۳) جوامع مدرن که با هویت اخلاقی و روانی معنوی ناسازگارند.
(۴) جوامع در حال توسعه که خرده‌فرهنگ‌های متنوعی دارند.

پاسخ: گزینه ۱

۶- دو عنصر فرهنگی در آموزه‌های اسلامی که در فرآیند جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی نقش مهمی دارند کدام‌اند؟

- (۱) جهاد و معاد (۲) جهاد و زکات (۳) احسان و احترام به والدین (۴) امر به معروف و نهی از منکر

پاسخ: گزینه ۴

۷- کدام گزینه درباره‌ی مراتب کنترل اجتماعی نادرست است؟

- (۱) تشویق و تنبیه بیش‌تر در مورد کسانی که ارزش‌های فرهنگی را به میزان کم‌تری درونی کرده‌اند به کار برده می‌شود.
(۲) تشویق و تنبیه نسبت به پدیده‌های مختلف فرهنگی یکسان انجام نمی‌شود.
(۳) هر پدیده‌ی فرهنگی به میزان اهمیتی که دارد از تشویق یا تنبیه بیش‌تری برخوردار است.
(۴) روش‌های غیررسمی تشویق و تنبیه آثار کم‌تری دارند.

پاسخ: گزینه ۴

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس هشتم: تغییرات هویت و تحولات اجتماعی

۱- انسان‌ها پس از تولد اغلب هویت اجتماعی انتسابی خود را به صورت انفعالی در محیط خانواده و غیر آن می‌پذیرند، آن‌ها پس از مدتی به گونه‌ای فعال با محیط اجتماعی خود برخورد می‌کنند و با برخورد فعال، هویت اکتسابی اجتماعی خود را به دست می‌آورند و با کسب هویت‌های اجتماعی جدید موقعیت‌های اجتماعی نوینی را به دست می‌آورند.

تحرك اجتماعی و انواع آن

جابه‌جایی افراد از یک موقعیت اجتماعی به موقعیت اجتماعی دیگر را تحرك اجتماعی گویند.

الف) تحرك صعودی: زمانی که کارمند یک اداره مدیر یا مدیر یک بخش یا مدیرکل می‌شود.

ب) تحرك نزولی: زمانی اتفاق می‌افتد که مدیرکل یک اداره کارمند عادی می‌شود.

ج) تحرك افقی: فرد شغل خود را تغییر دهد و شغل جدید موقعیت اجتماعی او را تغییر ندهد، مثل انتقال یک کارمند از یک بخش به بخش دیگر اداره.

فرصت‌های اجتماعی

الف) فرصت‌هایی که افراد در جهان‌های مختلف برای تحرك اجتماعی و کسب هویت‌های جدید دارند، یکسان نیست و هر جامعه به تناسب عقاید و ارزش‌هایی که دارد برخی تغییرات هویتی و تحركات اجتماعی را تشویق و برخی دیگر را منع می‌کند.

مثال:

۱- جامعه‌ای که بر اساس ارزش‌های نژادی شکل می‌گیرد، صرفاً برای یک نژاد خاص امکان تحرك اجتماعی صعودی فراهم می‌آورد.

۲- جامعه‌ای که مناسبات و روابط آن بر مدار ارزش‌های اقتصادی شکل می‌گیرد، تحركات اجتماعی صعودی را فقط برای کسانی ممکن می‌سازد که منابع ثروت را در اختیار دارند.

۳- جهانی که بر مدار ارزش‌های دنیوی و این جهان شکل می‌گیرد، تحركات اجتماعی را در همان محدوده‌ی همان ارزش‌ها به رسمیت می‌شناسد.

۴- در جامعه‌ی سکولار، هویت دینی و معنوی افراد نمی‌تواند در جامعه بروز و ظهور اجتماعی داشته باشد. در چنین جامعه‌ای فعالیت‌هایی که هویت دینی افراد آشکار کند منع می‌شود و امکان رأی دادن به قوانین معنوی و الهی وجود ندارد.

۵- در جامعه‌ای دینی و معنوی هویت‌هایی که ابعاد متعالی و الهی انسان را نفی کند به رسمیت شناخته نمی‌شود.

تعارضات فرهنگی

۱- تا زمانی که هویت اجتماعی افراد در چارچوب عقاید و ارزش‌های محوری جامعه شکل گیرد، تغییرات هویتی در درون یک جهان اجتماعی واحد رقم می‌خورد و این تغییرات نه تنها در تعارض با هویت فرهنگی جامعه قرار نمی‌گیرد بلکه می‌تواند مستلزم گسترش و توسعه‌ی فرهنگ اجتماعی باشد و این گونه تغییرات تشویق و مورد تأیید جامعه قرار می‌گیرد.

۲- اگر تغییرات هویتی در خارج از مرزهای مقبول فرهنگی جامعه واقع شود و شیوه‌هایی از زندگی را که با عقاید و ارزش‌های اجتماعی جامعه در تقابل هستند به دنبال بیاورد به تعارض فرهنگی منجر می‌شود که اضطراب و نگرانی‌های اجتماعی را به همراه دارد.

علل مختلف تعارضات فرهنگی

الف) علل درونی: مربوط به نوآوری‌ها و فعالیت‌های افرادی که در درون فرهنگ اجتماعی حضور دارند می‌شود.

ب) علل بیرونی: در اثر تأثیرپذیری از فرهنگ‌های دیگر به وجود می‌آید.

نمونه تست‌های درس هشتم

۱- انسان‌ها پس از تولد اغلب هویت اجتماعی خود را به صورت انفعالی در محیط و غیر آن می‌پذیرند. آن‌ها پس از مدتی به گونه‌ای فعال با محیط اجتماعی خود برخورد می‌کنند و با برخورد فعال هویت اجتماعی خود را به دست می‌آورند.

(۱) انتسابی - خانواده - اکتسابی

(۲) اکتسابی - خانواده - انتسابی

(۳) انتسابی - مدرسه - اکتسابی

(۴) اکتسابی - مختلف - انتسابی

پاسخ: گزینه ۱

۲- انسان‌ها در اثر کدام رخداد موقعیت‌های اجتماعی نوینی را به دست می‌آورند؟

- (۱) تحرک اجتماعی
(۲) با کسب هویت‌های اجتماعی جدید
(۳) با کسب پایگاه اجتماعی جدید
(۴) با تغییر قشربندی اجتماعی

پاسخ: گزینه ۲

۳- جابه‌جایی افراد از یک موقعیت اجتماعی به موقعیت اجتماعی دیگر را اصطلاحاً گویند.

- (۱) قشربندی اجتماعی
(۲) طبقه اجتماعی
(۳) تحرک اجتماعی
(۴) تحرک اجتماعی صعودی

پاسخ: گزینه ۳

۴- جابجایی شغلی یک کارمند به مدیریت، و منتقل شدن مدیر به کارمند ساده، و تغییرشغل بدون تغییر موقعیت اجتماعی به ترتیب جزء کدام یک از تحرک‌های اجتماعی محسوب می‌شوند؟

- (۱) صعودی- افقی- نزولی
(۲) افقی- نزولی- صعودی
(۳) افقی- صعودی- نزولی
(۴) صعودی- نزولی- افقی

پاسخ: گزینه ۴

۵- در جوامع مختلف چه عاملی باعث تشویق و یا منع برخی تغییرات هویتی و تحرکات اجتماعی می‌شود؟

- (۱) عقاید و ارزش‌ها
(۲) ارزش‌ها و هنجارها
(۳) فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها
(۴) آداب و رسوم و آرمان‌ها

پاسخ: گزینه ۱

۶- جامعه‌ای که بر اساس ارزش‌های نژادی شکل می‌گیرد، صرفاً برای یک نژاد خاص امکان چه نوع تحرک اجتماعی فراهم می‌آورد؟

- (۱) نزولی
(۲) صعودی
(۳) افقی
(۴) عمودی

پاسخ: گزینه ۲

۷- کدام گزینه در رابطه با واقعیت نادرست است؟

- (۱) در یک جهان سکولار هویت دینی و معنوی افراد در جامعه بروز نمی‌کند.
(۲) امکان رأی دادن به قوانین معنوی و الهی در جامعه سکولار وجود ندارد.
(۳) در جهان معنوی هویت‌هایی که ابعاد متعالی و الهی انسان را نفی کند به رسمیت شناخته نمی‌شود.
(۴) فرصت‌هایی که افراد در جهان‌های مختلف برای تحرک اجتماعی و کسب هویت‌های اجتماعی جدید دارند یکسان است.

پاسخ: گزینه ۴

۸- در چه صورتی تغییرات هویتی در درون یک جهان اجتماعی می‌تواند مستلزم گسترش و توسعه فرهنگ اجتماعی باشد؟

- (۱) هویت جمعی افراد در چارچوب عقاید و ارزش‌های کلان جامعه شکل گیرد.
(۲) این تغییرات با هویت فرهنگی جامعه در تعارض باشد.
(۳) در اثر تأثیرپذیری از فرهنگ‌های دیگر به وجود آید.
(۴) تغییرات هویتی افراد از مرزهای مورد قبول یک فرهنگ فراتر رود.

پاسخ: گزینه ۱

۹- اگر تغییرات هویتی در خارج از مرزهای مقبول فرهنگی جامعه واقع شود و شیوه‌هایی از زندگی را که با عقاید و ارزش‌های اجتماعی در تقابل هستند به دنبال آورد، منجر به کدام پدیده اجتماعی خواهد شد و پیامد نهایی آن کدام است؟

- (۱) خرده‌فرهنگ معارض- اضطراب و نگرانی‌های اجتماعی
(۲) تعارض فرهنگی- اضطراب و نگرانی‌های اجتماعی
(۳) تعارض فرهنگی- اضطراب و ازهم‌پاشیدگی نهاد خانواده
(۴) فرهنگ عمومی- آرامش و امنیت اجتماعی

پاسخ: گزینه ۲

۱۰- کدام یک علل تعارضات فرهنگی درونی را مشخص می‌کند؟

- (۱) تأثیرپذیری از فرهنگ‌های دیگر را به همراه داشته باشد.
(۲) تغییرات هویتی در داخل مرزهای مقبول فرهنگی جامعه واقع شود.
(۳) به نوآوری‌ها و فعالیت‌های افرادی که در درون فرهنگ اجتماعی حضور دارند بازگردد.
(۴) به نوآوری‌ها و فعالیت‌های افرادی که در بیرون فرهنگ اجتماعی حضور دارند بازگردد.

پاسخ: گزینه ۳

درس نهم: تحولات هویت فرهنگی

هویت اجتماعی افراد و هویت فرهنگی جامعه

- ۱- هویت فرهنگی جامعه بر مدار عقاید و ارزش‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و هنگامی تحقق می‌یابد که عقاید و ارزش‌های مشترکی در جامعه شکل گیرد.
- ۲- هرگاه نوعی از عقاید و ارزش‌ها از سوی افراد جامعه پذیرفته و به رسمیت شناخته شود، هویت فرهنگی بر مدار آن عقاید و ارزش‌ها پدید می‌آید.
- ۳- هویت فرهنگی جامعه پدیده‌ای گسترده‌تر از هویت اجتماعی افراد است. هویت اجتماعی افراد همواره در پرتو هویت فرهنگی جامعه شکل می‌گیرد.
- ۴- هویت فرهنگی به اقتضای بخش‌های مختلف اجتماعی فرصت شکل‌گیری هویت‌های اجتماعی متفاوتی را پدید می‌آورد و در برابر انواع هویت‌های اجتماعی که با عقاید و ارزش‌های آن ناسازگار باشند مقاومت می‌کند.
- ۵- هویت فرهنگی تا زمانی که عقاید و ارزش‌های مربوط به آن مورد پذیرش افراد جامعه و برای آن‌ها مهم باشند دوام می‌آورد و هرگاه عقاید و ارزش‌ها اهمیت و اعتبار خود را از دست بدهند، زایل و نابود می‌شود.

تزلزل فرهنگی و بحران هویت

- ۱- اگر شیوه‌های زندگی، ناسازگار با عقاید و ارزش‌های اجتماعی یک فرد تداوم پیدا کند و فرهنگ نتواند رفتارهای اجتماعی را مطابق با مبانی خود سازمان بخشد، این دو بخش فرهنگی می‌تواند به تزلزل فرهنگی منجر شود.
- ۲- تزلزل فرهنگی زمانی اتفاق می‌افتد که مبادی هویت‌ساز فرهنگ، یعنی عقاید، ارزش‌ها و آرمان‌ها، ثبات و استقرار خود را از متن فرهنگ از دست بدهد.
- ۳- تزلزل فرهنگی با بحران هویت همراه است. بحران هویت در جایی به وجود می‌آید که جامعه توان حفظ و دفاع از عقاید و ارزش‌های اجتماعی خود را نداشته باشد.
- ۴- بحران هویت به دگرگونی و تحول هویت فرهنگی منجر می‌شود. با تغییر هویت تغییرات اجتماعی از محدوده‌ی تغییراتی که در درون یک فرهنگ رخ می‌دهد فراتر می‌رود و به صورت تحولات فرهنگی و تمدنی درمی‌آید.

انواع تغییرات فرهنگی و تمدنی

- الف) تحولات فرهنگی مثبت: اگر فرهنگی که رفتار تزلزل بحران و تحول می‌شود، اولاً فرهنگی باطل باشد، ثانیاً جهت تغییرات به سوی فرهنگ حق باشد، تحولات فرهنگی مثبت است.
- ب) تحولات فرهنگی منفی: اگر فرهنگی که رسمیت و اعتبار اجتماعی خود را از دست می‌دهد فرهنگ حق باشد یا آن که در جهت تحولاتی که در فرهنگ واقع می‌شود به سوی فرهنگ حق نباشد، تحول فرهنگی منفی نام دارد.
- مثال: تحول جامعه‌ی جاهلی به جامعه‌ی نبوی تحول فرهنگی مثبت و تحول جامعه‌ی نبوی به جامعه‌ی اموی تحول فرهنگی منفی است.

علل و عوامل تحولات فرهنگی

- علل و عواملی که بحران‌های فرهنگی را به وجود می‌آورند و هویت‌های فرهنگی را تغییر می‌دهند به دو بخش تقسیم می‌شوند:
- ۱- علل درونی: یا ناشی از کاستی‌ها و بن‌بست‌هایی است که در هویت خود فرهنگ وجود دارد و یا به ابداعات و نوآوری‌های مثبت و منفی افرادی که در درون فرهنگ و تمدن قرار دارند مربوط می‌شود.
 - ۲- علل بیرونی: به مواجهات و ارتباطات بین فرهنگی بازمی‌گردد.

تذکر:

- الف) اگر یک فرهنگ پس از شکل‌گیری با کاستی‌ها و بن‌بست‌های درونی مواجه شود، گرفتار کهولت و مرگ طبیعی می‌شود. مرگ طبیعی فرهنگ زمانی اتفاق می‌افتد که آن فرهنگ به سبب به‌کارگیری تمامی ظرفیت‌های خود، با هویت جسمانی و معنوی افراد اصطکاک پیدا کند و نتواند نیازهای جسمانی و طبیعی آدمیان را سازمان دهد. با بحران‌های زیست‌محیطی و اقتصادی و معیشتی به بن‌بست می‌رسد.
- ب) فرهنگی که نتواند با نیازهای معنوی و روحی افراد عمل کند و به سؤال‌های آدمیان درباره‌ی معنای زندگی و مرگ پاسخ دهد با شکاکیت و پوچ‌انگاری مواجه می‌شود. نشاط زندگی را از دست می‌دهد و با آسیب‌هایی مثل یأس و ناامیدی و خودکشی روبه‌رو می‌شود.
- ج) کاستی و خلأ معنوی اندیشوران و متفکران اجتماعی را به بازاندیشی درباره‌ی بنیان‌های عقیدتی و ارزشی فرهنگ فرامی‌خواند و آن‌ها را برای عبور از مرزهای هویت فرهنگی جامعه تشویق می‌کند.

نمونه تست‌های درس نهم

۱- هویت فرهنگی جامعه بر چه مداری شکل می‌گیرد؟

- (۱) عقاید و ارزش‌های اجتماعی
(۲) عقاید و هنجارهای اجتماعی
(۳) آداب و سنن اجتماعی
(۴) ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی

پاسخ: گزینه ۱

۲- زمانی که عقاید و ارزش‌های مشترکی در جامعه شکل گیرد آن گاه

- (۱) فرهنگ عمومی رواج می‌یابد.
(۲) هویت فرهنگی محقق می‌شود.
(۳) تزلزل فرهنگی ایجاد می‌شود.
(۴) خرده‌فرهنگ‌های مختلفی رواج می‌یابد.

پاسخ: گزینه ۲

۳- کدام گزینه در ارتباط با هویت فرهنگ و هویت اجتماعی نادرست است؟

- (۱) هویت فرهنگی جامعه پدیده‌ای گسترده‌تر از هویت اجتماعی افراد است.
(۲) هویت اجتماعی افراد همواره در پرتو هویت فرهنگی جامعه شکل می‌گیرد.
(۳) هویت فرهنگی به اقتضای بخش‌های مختلف اجتماعی فرصت شکل‌گیری هویت‌های اجتماعی متفاوتی را پدید می‌آورد.
(۴) هویت‌های فرهنگی در برابر انواع هویت‌های اجتماعی که با عقاید و ارزش‌های آن سازگار باشند مقاومت می‌کند.

پاسخ: گزینه ۴

۴- هویت فرهنگی چه زمانی زایل و نابود می‌شود؟

- (۱) عقاید و ارزش‌های مربوط به آن مورد پذیرش افراد جامعه و برای آن‌ها مهم باشند.
(۲) عقاید و ارزش‌ها اهمیت خود را از دست بدهند.
(۳) فرهنگ بتواند رفتارهای اجتماعی را مطابق با مبانی خود سازمان دهد.
(۴) مبادی هویت‌ساز فرهنگ ثبات و استقرار خود را در متن فرهنگ حفظ کند.

پاسخ: گزینه ۲

۵- هنگامی که مبادی هویت‌ساز فرهنگ (عقاید، ارزش‌ها و آرمان‌ها) ثبات و استقرار خود را در متن فرهنگ از دست دهد، کدام پدیده‌ی اجتماعی اتفاق می‌افتد؟

- (۱) هویت اجتماعی
(۲) تحولات فرهنگی
(۳) تزلزل فرهنگی
(۴) هم‌نوایی فرهنگی

پاسخ: گزینه ۳

۶- کدام گزینه در ارتباط با تزلزل فرهنگی و بحران هویت نادرست است؟

- (۱) تزلزل فرهنگی با بحران هویت همراه است.
(۲) بحران هویت می‌تواند به دگرگونی و تحول هویت فرهنگی منجر شود.
(۳) با تغییر هویت، تغییرات اجتماعی از محدوده‌ی تغییراتی که در درون یک فرهنگ رخ می‌دهد فراتر نمی‌رود.
(۴) علل و عوامل مختلفی باعث تزلزل فرهنگی و بحران هویت می‌شود.

پاسخ: گزینه ۳

۷- اگر جامعه توان حفظ و دفاع از عقاید و ارزش‌های اجتماعی خود را نداشته باشد، کدام پدیده تحقق می‌یابد؟

- (۱) بحران هویت
(۲) تزلزل فرهنگی
(۳) تحولات فرهنگی و تمدنی
(۴) بحران‌های فرهنگی

پاسخ: گزینه ۱

۸- کدام گزینه درباره‌ی تحولات فرهنگی مثبت درست است؟

- (۱) فرهنگی که گرفتار تزلزل، بحران و تحول می‌شود، فرهنگ باطل باشد و در جهت تغییرات به‌سوی فرهنگ حق باشد.
(۲) فرهنگی که گرفتار تزلزل، بحران و تحول می‌شود، فرهنگ حق باشد و در جهت تغییرات به‌سوی فرهنگ حق باشد.
(۳) فرهنگی که گرفتار تزلزل و بحران و تحول می‌شود، فرهنگ حق نباشد و در جهت تغییرات به‌سوی فرهنگ معنوی باشد.
(۴) فرهنگی که گرفتار تزلزل، بحران و تحول می‌شود، فرهنگ حق باشد و در جهت تغییرات به‌سوی فرهنگ حق نباشد.

پاسخ: گزینه ۱

۹- تحول جامعه‌ی جاهلی به جامعه‌ی نبوی، و تحول جامعه‌ی نبوی به جامعه‌ی اموی به ترتیب جزء کدام تحول فرهنگی است؟

- (۱) منفی - مثبت
(۲) مثبت - منفی
(۳) درونی - بیرونی
(۴) بیرونی - درونی

پاسخ: گزینه ۲

۱۰- علل درونی که منجر به بحران‌های فرهنگی می‌شود ناشی از چیست؟

- ۱) کاستی‌ها و بن‌بست‌هایی که در هویت خود فرهنگ وجود دارد، ابداعات و نوآوری‌های مثبت و منفی افرادی که در درون آن فرهنگ و تمدن قرار دارند.
- ۲) ابداعات و نوآوری‌های مثبت و منفی افرادی که در درون آن فرهنگ و تمدن قرار دارند، به مواجهات و ارتباطات فرهنگی بازمی‌گردد.
- ۳) کاستی و خلأ معنوی درباره‌ی بنیان‌های عقیدتی و ارزشی فرهنگ، به مواجهات و ارتباطات فرهنگی بازمی‌گردد.
- ۴) فرهنگی که باطل باشد و در جهت تغییرات به‌سوی فرهنگ حق باشد.

پاسخ: گزینه ۱

۱۱- یک فرهنگ اگر پس از تحقق و شکل‌گیری با کاستی‌ها و بن‌بست‌های درونی مواجه شود،

- ۱) گرفتار کهولت و مرگ طبیعی نمی‌شود.
- ۲) گرفتار کهولت و مرگ طبیعی می‌شود.
- ۳) با شکاکیت و پوچ‌انگاری مواجه می‌شود.
- ۴) با بحران‌های زیست‌محیطی و اقتصادی مواجه می‌شود.

پاسخ: گزینه ۲

۱۲- مرگ طبیعی یک فرهنگ هنگامی رخ می‌دهد که آن فرهنگ

- ۱) با به‌کارگیری تمامی ظرفیت‌های خود با هویت غیرجسمانی و دنیوی افراد اصطکاک پیدا کند.
- ۲) به مواجهات و ارتباطات بین فرهنگی بازگردد.
- ۳) نشاط زندگی را از دست بدهد و با انواع آسیب‌هایی هم‌چون یأس و خودکشی روبه‌رو می‌شود.
- ۴) به‌سبب به‌کارگیری تمامی ظرفیت‌های خود، با هویت جسمانی و معنوی افراد اصطکاک پیدا کند.

پاسخ: گزینه ۴

۱۳- فرهنگی که متناسب با نیازهای معنوی و روحی افراد عمل نکند و پرسش‌های وجودی آدمیان را درباره‌ی معنای زندگی و مرگ پاسخ ندهد و در مسیر غفلت از این پرسش‌ها روزگار بگذراند، دچار کدام وضعیت می‌شود؟

- ۱) گرفتار کهولت و مرگ طبیعی می‌شود.
- ۲) با هویت جسمانی و معنوی افراد اصطکاک پیدا می‌کند.
- ۳) با شکاکیت و پوچ‌انگاری مواجه می‌شود.
- ۴) با بحران‌های هویتی و تحولات اجتماعی روبه‌رو می‌شود.

پاسخ: گزینه ۳

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس دهم: از خود بیگانگی فرهنگی - ارتباطات فرهنگی

- ۱- ارتباطات فرهنگی گاه در محدوده‌ی هنجارها و شیوه‌های زندگی یک فرهنگ است و گاه در سطح عقاید، ارزش‌ها و آرمان‌های اجتماعی آن است.
- ۲- اگر یک فرهنگ در سطح عقاید و ارزش‌های اجتماعی خود استوار بماند، می‌تواند در محدوده‌ی هنجارها، عناصری از فرهنگ‌های دیگر را اخذ کند و در صورت لزوم تغییرات و تصرفاتی در آن‌ها ایجاد کند.
- ۳- فرهنگی که با حفظ عقاید و ارزش‌های خود با فرهنگ‌های دیگر تعامل و داد و ستد داشته باشد، زمینه‌ی گسترش و توسعه‌ی خود را فراهم می‌کند.
- ۴- در تعاملات بین فرهنگی هرگاه یک فرهنگ بر عقاید و ارزش‌های خود پافشاری نکند و داد و ستد فرهنگی به لایه‌های عمیق آن نیز سرایت کند، به مرور زمان فرهنگی که به عقاید و آرمان‌های خود پشت کند، تحولات هویتی پیدا می‌کند.
- ۵- فرهنگی که در مسیر تحولات هویتی خود ارزش‌ها و عقاید فرهنگ دیگر را قبول کند، به آن فرهنگ ملحق می‌شود و اگر از مسیر ابداعات و نوآوری‌های درونی عبور کند هویت جدیدی مناسب با آن نوآوری‌ها به دست می‌آورد.

خودباختگی فرهنگی

- ۱- خودباختگی فرهنگی یک آسیب عمیق فرهنگی است که مانع تعامل و داد و ستد فرهنگی می‌شود. زمانی یک فرهنگ به داد و ستد و تعامل فرهنگی می‌پردازد که افراد متعلق به آن به گونه‌ای فعال بر اساس نیازها و مسائل درون فرهنگی با فرهنگ دیگر رویاروی شوند.
- ۲- اگر افراد یک جامعه مبهوت و مقهور جامعه‌ی دیگر شوند و در نتیجه‌ی آن حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهند، در آن جامعه خودباختگی فرهنگی رخ می‌دهد.
- ۳- در جوامعی که خودباختگی فرهنگی وجود دارد، عناصر و فرهنگ دیگر را در سطوح مختلف بدون تحقیق و گزینش تقلید می‌کنند و چون ارتباطش با تاریخ و فرهنگ خود را از دست داده به روش تقلیدی عمل می‌کند، که نه توان تداوم و بسط فرهنگ گذشته را دارد و نه توان عبور و گذر از آن را و نه می‌تواند به فرهنگ دیگری که در مقابل او قرار گرفته و مبهوت و مقهور آن شده ملحق شود.
- ۴- بسیاری از جوامع غیرغربی چون مرعوب قدرت اقتصادی و سیاسی غرب شدند به خودباختگی فرهنگی دچار شده‌اند، خودباختگی جوامع غیرغربی در برابر فرهنگ غرب را «غرب زدگی» می‌گویند.

انواع خودباختگی فرهنگی

- معنای اول: یک جامعه فرهنگ تاریخی خود را فراموش کند، جوامع خودباخته‌ای که در مواجهه با فرهنگ دیگر هویت خود را از یاد می‌برند یعنی گرفتار از خودبیگانگی می‌شوند.
- معنای دوم: عقاید و ارزش‌های یک جامعه مانع آشنایی درست افراد جامعه با انسان و جهان می‌گردند.
- ۱- فرهنگ‌هایی که بر اساس فطرت انسانی شکل نگرفته‌اند و از عقاید و ارزش‌های درستی برخوردار نیستند نمی‌گذارند که انسان‌ها، به تفسیر و شناخت صحیحی از عالم و آدم نایل شوند.
 - ۲- انسان در جهانی که به وسیله‌ی این فرهنگ‌ها ساخته می‌شود، از حقیقت خود و از عالم حقیقت هستی دور می‌ماند. جهانی که در افق نگاه انسان در فرهنگ‌های باطل ترسیم می‌شود سرابی از حقیقت است و به همین دلیل فطرت آدمی در چنین جهانی به آرامش نمی‌رسد و سر به عصیان و اعتراض می‌گذارد.
 - ۳- بر اساس نگاه قرآن کریم، انسان هنگامی به شناخت حقیقت خود و حقیقت جهان می‌رسد که با نگاهی توحیدی به انسان و جهان بنگرد. قرآن کریم فراموش کردن خداوند را سبب فراموشی انسان از خود می‌داند و می‌فرماید: «هم‌چون کسانی نباشید که خداوند را فراموش کردند، سپس خداوند نیز آن‌ها را از خودشان برد.»
 - ۴- بر اساس نگاه قرآن تنها فرهنگ توحیدی است که درهای آسمان و زمین را به روی انسان می‌گشاید و او را با خود و با جهان هستی آشنا می‌گرداند، انسان خودآگاه خویش و جهان را آیات و نشانه‌های خداوند می‌یابد و همواره انیس و هم‌نشین خداوند است.
 - ۵- فرهنگ‌های مشرکانه‌ی اساطیری و فرهنگ‌های سکولار و دنیوی آدمی را نه تنها از حقیقت جهان بلکه از حقیقت خود نیز بیگانه می‌گردانند.

نمونه تست‌های درس دهم

۱- کدام گزینه در رابطه با واقعیت نادرست است؟

- (۱) ارتباطات فرهنگی گاه در محدوده‌ی هنجارها و شیوه‌های زندگی یک فرهنگ است.
- (۲) ارتباطات فرهنگی گاه در سطح عقاید، ارزش‌ها و آرمان‌های اجتماعی است.
- (۳) اگر یک فرهنگ در سطح عقاید و ارزش‌های اجتماعی خود استوار بماند، نمی‌تواند در محدوده‌ی هنجارها، عناصری از فرهنگ‌های دیگر را اخذ کند.
- (۴) فرهنگی که با حفظ عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های خود با فرهنگ‌های دیگر تعامل و داد و ستد داشته باشد، زمینه‌ی گسترش و توسعه‌ی خود را فراهم می‌آورد.

پاسخ: گزینه ۳

۲- فرهنگ‌ها چگونه می‌توانند زمینه‌ی گسترش و توسعه‌ی خود را فراهم کنند؟

- (۱) با حفظ عقاید و آرمان‌ها و ارزش‌های خود با فرهنگ‌های دیگر وارد تعامل و داد و ستد شود.
- (۲) با حفظ عقاید و هنجارهای خود با فرهنگ‌های دیگر وارد تعامل و داد و ستد شود.
- (۳) در تعاملات فرهنگی بر عقاید و ارزش‌های خود پافشاری نکند.
- (۴) داد و ستدهای فرهنگی به لایه‌های سطحی جامعه سرایت کند.

پاسخ: گزینه ۱

۳- کدام یک مانع تعامل و داد و ستد فرهنگی می‌شود؟

- (۱) تحولات فرهنگی
- (۲) هویت فرهنگی
- (۳) از خودبیگانگی
- (۴) خودباختگی فرهنگی

پاسخ: گزینه ۴

۴- یک فرهنگ هنگامی به داد و ستد و تعامل فرهنگی می‌پردازد که

- (۱) افراد متعلق به آن به‌گونه‌ای فعال بر اساس نیازها و مسائل درون فرهنگی با فرهنگ دیگر رویارو شوند.
- (۲) افراد یک جامعه مبهوت و مقهور جامعه‌ی دیگر شوند.
- (۳) افراد حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهند.
- (۴) در تعاملات بین فرهنگ‌ها، یک فرهنگ بر عقاید و ارزش‌های خود پافشاری نکند.

پاسخ: گزینه ۱

۵- کدام گزینه درباره‌ی جامعه‌ای که خودباختگی فرهنگی پیدا کرده نادرست است؟

- (۱) به روش تقلیدی عمل می‌کند.
- (۲) امکان تداوم و بسط فرهنگ گذشته خود را دارد.
- (۳) امکان تداوم و بسط فرهنگ گذشته‌ی خود را ندارد.
- (۴) می‌تواند به فرهنگ دیگری که در مقابل او قرار گرفته و مبهوت و مقهور آن شده ملحق شود.

پاسخ: گزینه ۲

۶- چه ویژگی در غرب منجر به خودباختگی فرهنگی ملل غیراروپایی شده است؟

- (۱) قدرت اقتصادی و سیاسی برتر
- (۲) مدیران کارآمدتر و سرمایه‌ی برتر
- (۳) وجود اندیشمندان سکولار
- (۴) وجود عناصر فرهنگی قوی

پاسخ: گزینه ۱

۷- خودباختگی جوامع غیرغربی در برابر فرهنگ غرب را اصطلاحاً گویند.

- (۱) از خودبیگانگی فرهنگی
- (۲) خودشیفتگی
- (۳) غرب‌زدگی
- (۴) تجددخواهی

پاسخ: گزینه ۳

۸- معنای دوم از خودبیگانگی فرهنگی چیست؟

- (۱) یک جامعه فرهنگ تاریخی خود را فراموش کند.
- (۲) جوامعی که در مواجهه با فرهنگ دیگر هویت خود را از یاد می‌برند.
- (۳) خودباختگی جوامع غیراروپایی در برابر فرهنگ غرب است.
- (۴) عقاید و ارزش‌های یک جامعه مانع آشنایی درست افراد جامعه با انسان و جهان می‌گردند.

پاسخ: گزینه ۴

- ۹- چه فرهنگ‌هایی مانع این می‌شوند که انسان‌ها به تفسیر و شناختی صحیح از عالم و آدم نایل شوند؟
- (۱) بر اساس فطرت انسانی شکل نگرفته‌اند.
 - (۲) بر اساس ارزش‌ها و آرمان‌های آن جامعه شکل گرفته باشند.
 - (۳) حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهند.
 - (۴) ارتباطش را با فرهنگ و تاریخ خود از دست بدهد.

پاسخ: گزینه ۱

۱۰- بر اساس نگاه قرآن، انسان چه زمانی به شناخت حقیقت خود و حقیقت جهان می‌رسد؟

- (۱) اصل معاد را قبول داشته باشد.
- (۲) با نگاهی توحیدی به انسان و جهان بنگرد.
- (۳) با نگاهی معنوی به جهان بنگرد.
- (۴) شناخت دقیق از جهان هستی داشته باشد.

پاسخ: گزینه ۲

۱۱- چه فرهنگ‌هایی انسان را از حقیقت جهان و حقیقت خود بیگانه نمی‌کنند؟

- (۱) مشرکانه
- (۲) سکولار
- (۳) اساطیری
- (۴) توحیدی

پاسخ: گزینه ۴

گزینش دو

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس یازدهم: هویت ایرانی قبل و بعد از ظهور اسلام

- ۱- اقوام مختلف ایرانی با آن که هویت‌های اجتماعی متفاوتی داشته‌اند، در عقاید و ارزش‌های آیین زردشت که با آموزه‌های اساطیری درآمیخته بود، هویت فرهنگی واحدی پیدا کردند.
- ۲- عقاید و ارزش‌های توحیدی اسلام، ایران را به جهان اسلام ملحق ساخت و هویت ایرانی به‌صورت هویت اجتماعی بخشی از جهان اسلام درآمد.
- ۳- فارسی دری به‌عنوان زبان سیاسی دربار ایران زبان رسمی مشترک اقوام مختلفی بود که در سرزمین پهناور ایرانی زندگی می‌کردند.
- ۴- این زبان به‌دلیل مشارکت فعال ایرانیان در حیات فکری جهان اسلام از محدوده‌ی زبان سیاسی مشترک اقوام ایرانی عبور کرده و به‌عنوان زبان فرهنگی دوم جهان اسلام مرزهای مختلف امپراطوری‌های گورکانی و عثمانی را درنوردید و در مناطق مختلف جهان اسلام از هندوستان و تبت تا آسیای صغیر و شبه‌جزیره‌ی بالکان گسترش یافت.

هویت ایرانی در رویارویی با فرهنگ غرب

- ۱- فرهنگ اسلامی در طی سده‌های مختلف یا مانند آن‌چه در جنگ‌های صلیبی گذشت، به دفع مهاجمان پرداخت یا مانند آن‌چه در حمله‌ی مغول رخ داد، مهاجمان را در درون خود جذب و هضم کرد.
- ۲- قدرت سیاسی و نظامی غرب در نخستین رویارویی‌ها، بخش‌هایی از ذهنیت مسلمانان را به خودباختگی فرهنگی دچار ساخت.
- ۳- هویت فرهنگی جوامع اسلامی در این تصویر، توحیدی و اساطیری نیست. بلکه هویتی سکولار و دنیوی است که به ابعاد تاریخی و جغرافیایی آن محدود می‌گردد.
- ۴- متفکران ایرانی در دهه‌ی سی به بعد، آثاری را در نقد رویکرد تقلیدی به فرهنگ غرب و هویت‌های کاذبی که از این طریق ساخته می‌شد، آثاری با عناوینی نظیر غرب‌زدگی و بازگشت به خویشتن پدید آوردند و کتاب‌هایی درباره‌ی خدمات متقابل اسلام و ایران و هم‌چنین فطرت و خویشتن الهی انسان تدوین کردند.

هویت ایرانی و انقلاب اسلامی

- ۱- انقلاب اسلامی ایران حاصل مقاومت هویت اسلامی جامعه در برابر هجوم سیاسی و اقتصادی غرب بود.
- ۲- بازگشت ایران به اسلام، بازگشت به یک خویشتن صرفاً تاریخی و جغرافیایی که با اندیشه‌های دنیوی غربی تفسیر می‌شد نبود، بلکه بازگشت به خویشتن الهی و توحیدی بود.
- ۳- حیات معنوی اسلام، افق‌های جدیدی را بر روی اندیشمندان جهان غرب گسترده است و نظریه‌پردازان غربی را که طی قرن بیستم سکولاریزم و دنیوی شدن را به‌عنوان سرنوشت مشترک و حتمی بشریت می‌دانستند به تأمل و بازبینی نظرات پیشین خود فراخوانده است.

نمونه تست‌های درس یازدهم

- ۱- اقوام مختلف ایرانی با آن که هویت‌های اجتماعی متفاوتی داشته‌اند در عقاید و ارزش‌های آیین زردشت که با آموزه‌های اساطیری درآمیخته بود چه هویتی پیدا کردند؟

- (۱) هویت فرهنگی واحدی
(۲) هویت فرهنگی ایرانی
(۳) هویت فرهنگ مذهبی
(۴) هویت فرهنگی در رویارویی با فرهنگ دنیاگرا

پاسخ: گزینه ۱

- ۲- چه عاملی هویت ایرانی را به‌صورت هویت اجتماعی بخشی از جهان اسلام درآورد؟

- (۱) آمیخته شدن بخشی از فرهنگ ایرانی با فرهنگ اسلامی
(۲) عقاید و ارزش‌های توحیدی اسلام
(۳) ارزش‌ها و آرمان‌های مشترک بین اسلام و ایران
(۴) وجود اقوام مختلف ایرانی با فرهنگ‌های متفاوت

پاسخ: گزینه ۲

- ۳- کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) اسلام عناصر مشرکانه اساطیری هویت ایرانی را برنتافت و ایرانیان با پذیرش اسلام به تفسیری توحیدی از هویت خود دست یافتند.
(۲) فارسی دری از دیرباز به‌عنوان زبان سیاسی دربار ایران زبان رسمی مشترک اقوام مختلفی بود که در سرزمین پهناور ایران زندگی می‌کردند.
(۳) زبان فارسی به‌دلیل مشارکت فعال ایرانیان در حیات فکری جهان اسلام از محدوده‌ی زبان سیاسی مشترک اقوام ایرانی عبور نکرد و به‌عنوان زبان فرهنگی دوم جهان اسلام مورد استفاده قرار نگرفت.
(۴) زبان فارسی دری در مناطق مختلف جهان اسلام از هندوستان و تبت تا آسیای صغیر و شبه‌جزیره بالکان گسترش یافت.

پاسخ: گزینه ۳

۴- بخش‌های مختلف جهان اسلام از جمله ایران در تاریخ اسلامی خود با چه هجوم‌هایی از سوی اقوام مختلف قرار گرفت؟
 (۱) اجتماعی و سیاسی (۲) اقتصادی و اجتماعی (۳) نظامی و فرهنگی (۴) نظامی و سیاسی
 پاسخ: گزینه ۴

۵- چه عاملی در غرب در نخستین رویارویی‌ها بخش‌هایی از ذهنیت مسلمانان را به خودباختگی فرهنگ دچار ساخت؟
 (۱) ثروت و قدرت (۲) قدرت سیاسی و نظامی (۳) فن‌آوری و تکنولوژی (۴) قدرت سیاسی و اقتصادی
 پاسخ: گزینه ۲

۶- انقلاب اسلامی ایران حاصل کدام امر زیر است؟

- (۱) مقاومت هویت اسلامی جامعه در برابر هجوم سیاسی و اقتصادی غرب
- (۲) مقاومت هویت اسلامی جامعه در برابر هجوم فرهنگی و سیاسی غرب
- (۳) مقاومت هویت اسلامی جامعه در برابر نخبگان و رجال سیاسی غرب
- (۴) مقاومت با فرهنگ سکولار و دنیوی غرب

پاسخ: گزینه ۱

۷- بازگشت ایران به اسلام کدام معنای زیر را دربر دارد؟

- (۱) بازگشت به یک خویشتن صرفاً تاریخی
- (۲) بازگشت به یک خویشتن با اندیشه‌های دنیوی غربی
- (۳) بازگشت به خویشتن الهی و توحیدی
- (۴) بازگشت به خویشتن بر اساس فرهنگ سکولار

پاسخ: گزینه ۳

۸- چه عاملی باعث شده تا در قرن بیستم نظریه‌پردازان که سکولاریزم و دنیوی شدن را سرنوشت مشترک و حتمی بشریت می‌دانستند به تأمل و بازبینی نظرات پیشین خود پردازند؟

- (۱) بازگشت به خویشتن
- (۲) انقلاب اسلامی سال ۵۷
- (۳) رهبری امام خمینی (ره)
- (۴) حیات معنوی اسلام

پاسخ: گزینه ۴

مؤسسه آموزشی فرهنگی

فصل سوم

قدرت و سیاست

درس دوازدهم: قدرت و اقتدار

هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده‌ی خود انجام دهد، دارای قدرت است. انسان به دلیل این که کارهای خود را با علم و اراده انجام می‌دهد، کنشگری قدرتمند است.

انواع قدرت

الف) قدرت فردی: قدرت فردی انسان محدود است، طوری که به تنهایی قادر به رفع نیازهای خود نیست.
ب) قدرت اجتماعی: هنگامی ظهور پیدا می‌کند که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده‌ی دیگران تأثیر بگذارد و اراده و کار ارادی آنان را به خدمت بگیرد. مثل افرادی که در زندگی توان تأثیرگذاری بیش‌تری بر اراده‌ی دیگران دارند.

مقبولیت و اقتدار

قدرت اجتماعی بدون نوعی از پذیرش و توافق پدید نمی‌آید. تبعیت اراده‌ی یک انسان از انسان دیگر به دو صورت است:

۱- تبعیت با کراهت: کراهت وقتی است که تبعیت ناشی از تهدید و ترس باشد. کسی که با کراهت به خواسته‌ی دیگری عمل می‌کند، اگرچه کاری را که دیگری از او می‌خواهد با اراده‌ی خود انجام می‌دهد، اما او این کار را به دلیل قدرتی که طرف مقابل برای تنبیه دارد، یعنی برای گریز از تنبیه انجام می‌دهد.

۲- تبعیت با رضایت: رضایت وقتی است که شخصی با میل درونی مطابق اراده‌ی دیگری عمل کند. قدرتی که بدون استفاده از زور و با رضایت طرف مقابل به دست می‌آید دارای مقبولیت است و قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت رسمی پذیرفته شده باشد، اقتدار نامیده می‌شود.

مقبولیت و مشروعیت

مقبولیت: در جایی است که قدرت بدون اکراه و بلکه با رضایت فردی باشد که قدرت را می‌پذیرد.

مشروعیت قدرت: بدین معناست که قدرت بر اساس شریعت و موافق با حکم خداوند اعمال شود.

مدار مقبولیت خواست و اراده‌ی کسانی است که قدرت بر آن‌ها اعمال می‌شود. اگر کسی که قدرت بر او اعمال می‌شود، از آن چه انجام می‌دهد راضی باشد، این قدرت مقبول است و اگر فعالیتش را با اکراه و برای فرار از پیامدهای ناگواری که از طرف صاحب قدرت پدید می‌آید انجام دهد، قدرت مقبولیت ندارد.

مدار مشروعیت حق و باطل بودن است، اگر قدرت موافق حکم و قانون و اراده تشریحی خداوند اعمال شود مشروع است و اگر قدرت موافق قانون خداوند نباشد، غیرمشروع است.

مشروعیت و مقبولیت می‌توانند با یکدیگر جمع شوند و در برخی از موارد نیز جدا از یکدیگر باشند.

زمانی که قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تبعیت از قانون با رضایت و میل باشد اقتدار و قدرتی است که مقبولیت دارد و از مشروعیت نیز برخوردار است.

اگر قدرت برخلاف قانون الهی باشد و تبعیت از آن از روی رضایت باشد، اقتداری غیرمشروع شکل می‌گیرد.

زمانی که قدرت بر اساس حکم و قانون الهی بر فردی اعمال شود که به اکراه آن را می‌پذیرد، قدرت مشروع فاقد مقبولیت است مثل مجرمی که جنایتی را انجام داده و دستگیر شده است و حکم بر او اجرا می‌شود.

نمونه تست‌های درس دوازدهم

۱- هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای چه ویژگی‌ای است؟

(۴) مقبولیت

(۳) قدرت اجتماعی

(۲) اقتدار

(۱) قدرت

پاسخ: گزینه ۱

۲- به کدام دلیل انسان کنشگری قدرتمند است؟

(۲) کارهای خود را با علم و اراده انجام می‌دهد.

(۱) کارهای خود را با وحی انجام می‌دهد.

(۴) برای رسیدن به اهداف خود می‌تواند بر اراده‌ی دیگران تأثیر بگذارد.

(۳) قدرت فردی انسان محدود است.

پاسخ: گزینه ۲

۳- کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) تبعیت با کراهت برای گریز از تنبیه انجام می‌گیرد.
- (۲) رضایت وقتی است که شخصی با میل درونی مطابق اراده‌ی دیگری عمل کند.
- (۳) قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت غیررسمی پذیرفته شده باشد اقتدار نام دارد.
- (۴) قدرتی که بدون استفاده از زور و با رضایت طرف مقابل به دست آید دارای مقبولیت است.

پاسخ: گزینه ۳

۴- قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت رسمی پذیرفته شده باشد چه نام دارد؟

- (۱) قدرت اجتماعی
- (۲) مقبولیت و مشروعیت
- (۳) قدرت فردی
- (۴) اقتدار

پاسخ: گزینه ۴

۵- مشروعیت قدرت به چه معنایی است؟

- (۱) قدرت بر اساس شریعت و موافق حکم خداوند اعمال شود.
- (۲) قدرت بر اساس سنت‌های اجتماعی اعمال شود.
- (۳) قدرت بدون اکراه و با رضایت فردی باشد که قدرت را می‌پذیرد.
- (۴) قدرت بدون استفاده از زور و با رضایت طرف مقابل به دست آید.

پاسخ: گزینه ۱

۶- مدار مشروعیت قدرت کدام است؟

- (۱) وحی و عقل
- (۲) حق و باطل
- (۳) ارزش و هنجارهای اجتماعی
- (۴) قوانین اجتماعی حاکم بر جامعه

پاسخ: گزینه ۲

۷- کدام گزینه درباره‌ی مقبولیت و مشروعیت قدرت نادرست است؟

- (۱) اگر کسی که قدرت بر او اعمال می‌شود از آن چه انجام می‌دهد راضی باشد این قدرت مقبول است.
- (۲) اگر قدرت موافق قانون خداوند نباشد غیرمشروع است.
- (۳) مقبولیت و مشروعیت می‌توانند با یکدیگر جمع شوند و در برخی از موارد نیز جدا از یکدیگر باشند.
- (۴) هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت هم از روی رضایت باشد، اقتدار مشروع شکل می‌گیرد.

پاسخ: گزینه ۴

۸- اقتدار غیرمشروع تحت چه شرایطی شکل می‌گیرد؟

- (۱) قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت هم از روی رضایت باشد.
- (۲) قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت از روی رضایت نباشد.
- (۳) قدرت بر اساس حکم و قانون الهی اعمال شود فرد به اکراه آن را قبول کند.
- (۴) قدرت منطبق بر قانون الهی باشد و تبعیت از قانون با رضایت همراه باشد.

پاسخ: گزینه ۱

درس سیزدهم: سیاست و حکومت

- ۱- هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان یابد سیاست پدید می آید، زیرا سیاست اعمال قدرت سازمان یافته برای هدفی معین است.
- ۲- سیاست در معنی عام شامل هر نوع تدبیر و سازمان دادن قدرت است.
- ۳- هر نظام اجتماعی به تناسب هویت و فرهنگ خود آرمان‌ها و ارزش‌های ویژه‌ای دارد و هیچ نظامی نمی‌تواند بدون سیاستی مناسب به ارزش‌ها و آرمان‌های خود دست یابد.
- ۴- مجموعه ساز و کارهایی که در نظام اجتماعی برای اعمال سیاست‌های آن وجود دارد نظام سیاسی را شکل می‌دهد. که این ساز و کارها بدون عوامل اجراکننده‌ی آن تحقق نمی‌یابد.

ارتباط نظام سیاسی با نظام‌های فرهنگی و اقتصادی

- ۱- نظام سیاسی و نظام فرهنگی: در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی نمی‌تواند مستقل از نظام‌های اجتماعی دیگر باشد، بلکه در تعامل با آن‌ها قرار می‌گیرد.
- نظام فرهنگی عقاید، ارزش‌ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را تعیین می‌کند و اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش‌های فرهنگی جامعه باشد، نظام فرهنگی مقبولیت نظام سیاسی را نیز تأمین می‌کند و اگر نظام سیاسی به دلایل داخلی و یا تحت تأثیر و فشار سیاست‌های خارجی از اصول و ارزش‌های فرهنگی عدول کند، نظام فرهنگی زمینه‌ی مقبولیت آن کاهش می‌دهد.
- نظام سیاسی نیز اگر بر ارزش‌های فرهنگی جامعه وفادار بماند، با استفاده از مدیریت سیاسی خود بر بسط و توسعه‌ی فرهنگ می‌افزاید. اگر از ارزش‌ها و آرمان‌های فرهنگی دور شود، زمینه‌ی تعارضات و تزلزل و بحران‌های فرهنگی و هویتی پدید می‌آید.
- ۲- نظام سیاسی و نظام اقتصادی: اگر رویکرد نظام سیاسی در جهت بازار آزاد و حاکمیت سرمایه باشد، بر شکاف طبقاتی جامعه می‌افزاید و فرصت تحرک اجتماعی را از قشرهای مختلف سلب می‌کند.
- نظام اقتصادی می‌تواند با حمایت‌های ویژه از حکومت و دولت قدرت آن را تحکیم بخشد یا آن‌که با بحران‌های واقعی یا کاذب زمینه‌ی فروپاشی نظام سیاسی را فراهم کند.

آرمان‌ها و ارزش‌های سیاسی

- ۱- هر نظام سیاسی اراده‌های اجتماعی را به سوی ارزش‌ها و اهداف متناسب با خود راهبری می‌کند.
- ۲- عدالت، امنیت، استقلال، رفاه، عزت، سعادت، حقیقت، سلطه بر طبیعت و دیگران، تشکیل امپراطوری و حکومت جهانی از جمله اهداف و ارزش‌هایی است که نظام‌های مختلف با آن‌ها سنجیده و ارزیابی می‌شوند.
- ۳- داوری درباره‌ی هر یک از ارزش‌های فوق، مبنی بر عقاید و جهان‌بینی افرادی است که به داوری می‌پردازند.
- ۴- کسانی که جهان‌بینی دنیوی دارند و معرفت علمی را به دانش حسی و تجربی محدود می‌کنند اعتقاد دارند که:
 - الف) هر یک از ارزش‌های فوق تنها در چارچوب زندگی دنیوی و این جهانی می‌توانند قابل دسترس باشند.
 - ب) به این دلیل که علم تجربی نمی‌تواند داوری ارزشی داشته باشد، ما روش علمی برای گزینش و ارزیابی هیچ‌یک از این ارزش‌ها نداریم.
- ۵- کسانی که شناخت علمی را نیز به دانش تجربی و حسی محدود نمی‌کنند:
 - اولاً: ضمن توجه به آثار دنیوی و این جهانی هر یک از ارزش‌های مزبور، ابعاد متعالی و فوق‌طبیعی آن‌ها را نیز در نظر می‌گیرند.
 - ثانیاً: با استفاده از شناخت عقلانی و وحیانی به تفسیر علمی نسبت به هر یک از ارزش‌های یاد شده می‌پردازند.

نمونه تست‌های درس سیزدهم

- ۱- هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان پیدا کند پدید می‌آید.

(۱) سیاست	(۲) اقتصاد	(۳) فرهنگ	(۴) اقتدار
-----------	------------	-----------	------------

 پاسخ: گزینه ۱
- ۲- اعمال قدرت سازمان یافته برای هدفی معین چه نام دارد؟

(۱) اقتدار	(۲) قدرت مشروع	(۳) سیاست	(۴) نظام سیاسی
------------	----------------	-----------	----------------

 پاسخ: گزینه ۳
- ۳- ساز و کارهای سیاسی بدون وجود کدام یک از عوامل تحقق پیدا نمی‌کنند؟

(۱) مدیران باتجربه	(۲) عوامل اجراکننده‌ی آن	(۳) سیاستمداران باتجربه	(۴) اجرای قوانین
--------------------	--------------------------	-------------------------	------------------

 پاسخ: گزینه ۲

۴- عقاید، ارزش‌ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را کدام نهاد تعیین می‌کند؟

- (۱) نظام اقتصادی (۲) قوانین اجتماعی (۳) قوای سه‌گانه (۴) نظام فرهنگی

پاسخ: گزینه ۴

۵- کدام گزینه در ارتباط با نظام سیاسی و فرهنگی نادرست است؟

- (۱) اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش‌های فرهنگی جامعه باشد، نظام فرهنگی مقبولیت نظام سیاسی را نیز تأمین می‌کند.
 (۲) نظام سیاسی اگر بر ارزش‌های فرهنگی جامعه وفادار بماند با استفاده از مدیریت سیاسی خود باعث بسط و توسعه فرهنگ می‌شود.
 (۳) در یک جهان اجتماعی نظام سیاسی می‌تواند مستقل از نظام‌های اجتماعی دیگر باشد.
 (۴) نظام سیاسی هم بر نظام فرهنگی و اقتصادی اثر می‌گذارد و هم از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد.

پاسخ: گزینه ۳

۶- کدام نهاد می‌تواند با وضع قوانین و مقررات مالی از گردش ثروت بین قشرهای محدودی از جامعه پیشگیری کند یا رفاه عمومی را در سقفی

معین برای همگان تأمین نماید؟

- (۱) اقتصادی (۲) فرهنگی (۳) بانک مرکزی (۴) سیاسی

پاسخ: گزینه ۴

۷- داوری درباره‌ی ارزش‌هایی مثل آزادی، استقلال، سعادت و... بستگی به چه عاملی دارد؟

- (۱) عقاید و جهان‌بینی افراد (۲) فرهنگ حاکم بر جامعه
 (۳) عقاید و هنجارهای حاکم بر افراد (۴) شناخت حسی و تجربی افراد

پاسخ: گزینه ۱

۸- کسانی که شناخت علمی را نیز به دانش تجربی و حسی منحصر نمی‌کنند، از کدام شناخت برای تفسیر علمی نسبت به ارزش‌هایی مثل سعادت، حقیقت، سلطه بر طبیعت و غیره استفاده می‌کنند؟

- (۱) ابزاری (۲) علمی (۳) عقلانی و وحیانی (۴) توحیدی

پاسخ: گزینه ۳

مؤسسه آموزشی فرهنگی

درس چهاردهم: انواع نظام‌های سیاسی

گونه‌شناسی نظام‌های سیاسی

۱- بر اساس کمیت افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیر: بر اساس این ملاک نظام‌های سیاسی به سه دسته تقسیم می‌شوند:

(الف) نظام‌ها و حکومت‌هایی که یک فرد در آن‌ها حاکمیت دارد.

(ب) نظام‌هایی که یک اقلیتی از مردم در آن تصمیم می‌گیرند.

(ج) حکومت‌هایی که اکثریت مردم در سرنوشت سیاسی آن دخیل هستند.

۲- بر اساس روش تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری: هر نوع تصمیمی را برای خود جایز و مباح می‌دانند یا آن‌ها بر مدار حقیقت و فضیلت و با موازین عقلی، رأی خود را اظهار می‌کنند.

۳- بر اساس دینی یا دنیوی بودن: نظام سیاسی دینی بر مدار احکام و قوانین الهی سازمان می‌یابد. نظام سیاسی سکولار و دنیوی فقط ارزش‌ها و آرمان‌های دنیوی و این جهانی را مدنظر قرار می‌دهد.

نظرات ارسطو

۱- از دو ملاک اول و دوم برای دسته‌بندی نظام‌های سیاسی استفاده می‌کنند و شش نوع حکومت نام می‌برد. در سه نوع آن‌ها حاکمیت یک فرد، یک اقلیت یا اکثریت بر مدار خواست‌های نفسانی آن‌ها شکل می‌گیرد و در سه نوع دوم حاکمیت یک فرد، یک اقلیت یا اکثریت بر مدار حقیقت و عقلانیت استوار است.

۲- ارسطو حاکمیت اکثریت را در صورتی که بر مدار خواسته‌های آن‌ها باشد، دموکراسی می‌نامد. دموکراسی به معنای حاکمیت مردم است.

۳- ارسطو حکومتی که در آن اکثریت مردم بر اساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، جمهوری می‌خواند و بین حکومت دموکراسی و جمهوری تفاوت می‌گذارد.

فارابی

وی مدینه فاضله را جامعه‌ی الهی می‌داند که بر اساس سنت و قانون الهی شکل می‌گیرد. از نظر او حقیقت با اراده‌ی الهی تعیین می‌شود و با کمک عقل و وحی شناخته می‌شود. در اندیشه‌ی فارابی جوامعی که ارزش‌ها و آرمان‌های آن‌ها عقلانی و الهی نباشد، جوامع جاهلی هستند که انواع مختلفی دارند.

لیبرال دموکراسی

۱- لیبرالیسم به معنای اباحت و مباح دانستن همه‌ی امور برای انسان‌هاست. لیبرالیسم آزادی و خواست انسان‌ها را به عنوان مرجع و ملاک نهایی برای ارزش‌ها و آرمان‌های اجتماعی می‌داند.

۲- دموکراسی به معنای حاکمیت مردم است. لیبرال دموکراسی نوعی نظام سیاسی است که ادعا می‌کند با خواست و اراده‌ی اکثریت مردم سازمان می‌یابد. این نظام سیاسی، حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد به رسمیت نمی‌شناسد و حکومتی دنیوی و این جهانی است.

۳- این نوع نظام سیاسی با فرهنگ جهان غرب که رویکردی دنیوی دارد سازگاری دارد.

۴- لیبرال دموکراسی وقتی با مردمی مواجه می‌شود که ارزش‌های دیگر مثل عدالت را مهم‌تر از ارزش آزادی می‌دانند یا حقیقت را به اراده‌ی الهی بازمی‌گردانند و از مسئولیت انسان در برابر این حقیقت سخن می‌گویند دچار تناقضی می‌شود که از حل نظری آن عاجز است.

۵- دانشمندان علوم سیاسی از تناقضی که از نارضایتی مردم نسبت به نظام سیاسی لیبرال دموکراسی به وجود می‌آید تحت عنوان پارادوکس دموکراسی یاد می‌کنند.

جمهوری اسلامی

۱- عنوان جمهوری در این ترکیب به معنی به رسمیت شناختن حضور مؤثر مردم در نظام سیاسی است و کلمه‌ی اسلامی نشان‌دهنده‌ی این است که فعالیت مردم بر مبنای عقاید و ارزش‌های اجتماعی اسلام سازمان پیدا می‌کند.

۲- در عقاید اسلامی احکام و مقررات با خواست مردم، انبیاء الهی و اولیای الهی تعیین نمی‌شود، بلکه با اراده و مشیت خداوند شکل می‌گیرد.

عقل و وحی دو وسیله‌ی شناخت ارزش‌های الهی و احکام و مقررات اجتماعی هستند و انسان‌ها مسئولیت شناخت و اجرای آن‌ها را به عهده دارند.

۳- در آموزه‌های اسلامی هنگامی که عبادات بعد اجتماعی پیدا می‌کنند، ارزش بیش‌تری می‌یابند. در برخی روایات مسئولیت امت اسلامی در برابر امامت و رهبری امت اسلامی به عنوان مهم‌ترین مسئولیت یاد شده است.

گونه‌شناسی ارسطو

بر اساس خواست و میل افراد	بر اساس فضیلت	شیوه‌ی حکومت تعداد حاکمان
تیراتی (استبدادی)	مونارشی	فرد
الیگارش	اریستوکراسی	اقلیت
دموکراسی	پولیتی (جمهوری)	اکثریت

نمونه تست‌های درس چهاردهم

۱- ملاک تقسیم‌بندی نظام‌های سیاسی به ترتیب کدام است؟

- ۱) کمیت افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیر - روش تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری - دینی یا دنیوی
- ۲) دینی یا دنیوی - روش تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری - کمیت افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیر
- ۳) روش تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری - کمیت افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیر - دینی یا دنیوی
- ۴) روش تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری - دینی یا دنیوی - کمیت افراد تأثیرگذار و تصمیم‌گیر

پاسخ: گزینه ۱

۲- از نظر ارسطو «حکومتی که بر مبنای حاکمیت اکثریت در صورتی که بر مدار خواسته‌های آن‌ها باشد» شکل بگیرد چه نام دارد؟

- ۱) مونارشی
- ۲) جمهوری
- ۳) دموکراسی
- ۴) الیگارش

پاسخ: گزینه ۳

۳- حکومتی که در آن اکثریت مردم بر اساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، از نظر ارسطو چه نامیده می‌شود؟

- ۱) جمهوری
- ۲) دموکراسی
- ۳) استبدادی
- ۴) اریستوکراسی

پاسخ: گزینه ۱

۴- کدام دانشمند «مدینه‌ی فاضله را جامعه‌ی الهی می‌داند که بر اساس سنت و قانون الهی شکل می‌گیرد»؟

- ۱) ارسطو
- ۲) افلاطون
- ۳) بوعلی سینا
- ۴) فارابی

پاسخ: گزینه ۴

۵- از نظر فارابی حقیقت با تعیین می‌شود و با کمک و شناخته می‌شود.

- ۱) سنت اجتماعی - عقل - وحی
- ۲) اراده‌ی الهی - عقل - وحی
- ۳) انبیا و اولیای الهی - حس - تجربه
- ۴) رأی اکثریت مردم - عقل - حس

پاسخ: گزینه ۲

۶- لیبرالیسم کدام مورد را به‌عنوان مرجع و ملاک نهایی برای ارزش‌ها و آرمان‌های اجتماعی می‌داند؟

- ۱) آزادی و خواست انسان‌ها
- ۲) عدالت و امنیت اجتماعی
- ۳) سعادت و فضیلت انسان‌ها
- ۴) رأی اکثریت بر اقلیت

پاسخ: گزینه ۱

۷- کدام گزینه درباره‌ی حکومت‌های لیبرال و دموکراسی نادرست است؟

- ۱) با خواست و اراده‌ی اکثریت مردم سازمان می‌یابد.
- ۲) حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد به رسمیت نمی‌شناسد.
- ۳) این نظام سیاسی با فرهنگ جهان غرب که رویکردی دنیوی به عالم هستی دارد سازگار است.
- ۴) حقیقت و فضیلتی را که مستقل از خواست مردم باشد به رسمیت می‌شناسد.

پاسخ: گزینه ۴

۸- دانشمندان علوم سیاسی از تناقضی که از نارضایتی مردم نسبت به نظام سیاسی لیبرال دموکراسی به‌وجود می‌آید تحت چه موردی نام

می‌برند؟

- ۱) پارادوکس دموکراسی
- ۲) اریستوکراسی
- ۳) الیگارش
- ۴) تیراتی

پاسخ: گزینه ۱

۹- در حکومت جمهوری اسلامی، عنوان جمهوری به چه معنایی به‌کار رفته است؟

- ۱) فعالیت مردم بر مبنای عقاید و ارزش‌های اسلامی سازمان می‌یابد.
- ۲) به رسمیت شناختن حضور مؤثر مردم در نظام سیاسی است.
- ۳) عقاید و احکام اسلامی با خواست مردم تدوین می‌شود.
- ۴) یک اکثریت بر اقلیت حکومت می‌کند.

پاسخ: گزینه ۱

۱۰- از دیدگاه اسلام دو وسیله‌ی مهم شناخت ارزش‌های الهی و مقررات اجتماعی کدام است؟

(۴) عقل و وحی

(۳) ابزار و تجربه

(۲) عقل و حس

(۱) حس و تجربه

پاسخ: گزینه ۴

۱۱- کدام گزینه نادرست است؟

(۱) در عقاید اسلامی مردم مسئول شناخت و اجرای ارزش‌های الهی و احکام و مقررات اجتماعی هستند.

(۲) در عقاید اسلامی احکام و مقررات با اراده و مشیت خداوند شکل می‌گیرند.

(۳) در عقاید اسلامی عقل و وحی وسیله‌ی شناخت ارزش‌های الهی هستند و احکام و مقررات با خواست مردم تعیین می‌شوند.

(۴) در عقاید اسلامی احکام و مقررات با خواست انبیا و اولیای الهی و امت اسلامی تعیین می‌شوند.

پاسخ: گزینه ۴

گزینه دو

مؤسسه آموزشی فرهنگی

بزرگترین کانال دهمی ها

@Dahomiiy

برای دانلود رایگان شامل: گام به گام، نمونه سوال، جزوه، فیلم آموزشی، آزمون موسسات

و...

روی اینجا کلیک کنید

برای عضویت در کانال دهمی ها

اینجا کلیک کنید:

[T.me/Dahomiiy](https://t.me/Dahomiiy)